

PRILOG I.

Elaborat

Mate Ujević:

HRVATSKI IZDAVALAČKI BIBLIOGRAFSKI ZAVOD

1. **Postanak Zavoda.** HIBZ je, pod drugim imenom,⁴⁸ osnovan koncem 1938. i početkom 1939., kad je njegov osnivač, dr. Mate Ujević, okupio prve suradnike i urednike Hrvatske Enciklopedije, koju je pokrenuo, u prvom redu, iz narodnoobrambenih razloga, a u drugom redu iz kulturnih motiva: putujući po stranim zemljama i prateći stranu, u prvom redu talijansku, njemačku i mađarsku, literaturu i publicistiku o Hrvatima i ostalim Južnim Slavenima, opazio je s koliko sustavnosti strani pisci prešućuju sve, što je naše ili, što je još gore, izrazite naše vrednote prikazuju kao svoje. Da bi se ta silna neprijateljska propaganda mogla suzbiti, bilo je potrebno postaviti naš narodni život i naša kultura pregnuća u evropski i svjetski okvir, što nikako nije bilo moguće drukčije nego pokretanjem jednog enciklopedijskog djela, koje bi prije svega nama samima prikazalo naš život, našu zemlju i naš narod u sadašnjosti i u prošlosti, i to u odnosu s cijelim svijetom. U drugu ruku, pokretač i glavni urednik enciklopedije želio je, da se, na bazi najšire slobode i nezavisnosti suradnika i urednika, dade presjek naše suvremene kulturne stvarnosti.

Kako gotovo nitko nije vjerovao, da bi ovakvo djelo moglo uspjeti u našoj sredini, pogotovu, što je bilo očito, da se približuje rat između velikih evropskih sila, pokretač je uložio neuporedivo više napora, nego što bi ih uložio, da su drukčije prilike. Zahvaljujući susretljivosti Dragutina Schulhofa, koji je u poduzeće uložio 200 000 Din i potpisao mjenicu dru. Ujeviću na 100 000 Din., rad je započeo početkom 1939. Osnukom banovine Hrvatske pomognuto je zavodu, što je pokretača i glavnog urednika i još nekolicinu nastavnika srednjih škola dodijelila u uredništvo Hrvatske Enciklopedije, a osim toga ban banovine Hrvatske dr. Šubašić je omogućio, da Hrvatska Enciklopedija preuzme zajam od Banovinske štedionice u visini od 4 000 000 Din kojom svotom je nabavljen materijal za nekoliko svezaka i vraćena svota, koju je bio u H. E. uložio Dragutin Schulhof i dr. Mate Ujević. – U to vrijeme je fiksirano i formalno vlasništvo Hrvatske Enciklopedije. Osnovan je poseban konzorcij, kome su bili predstavnici Rudolf Herceg i Dragutin Schulhof. Konzorcij se posebnim ugovorom obvezao, da se odriče svake zarade, a ukoliko bi bilo čiste zarade, ona se ima upotrebiti za izdanje enciklopedijskog djela o našem narodnom životu na stranim jezicima.

Povratkom uložene svote novca Dragutinu Schulhofu i Mati Ujeviću H. E. je postala narodno vlasništvo, jer nitko u njoj nije imao vlastitih novaca. Prvi svezak H. E. izašao je početkom veljače 1941.

2. **Država preuzimlje zavod.** Dolaskom ustaša na vlast, nastale su velike poremetnje u radu zavoda. Prvi dan ustaške vladavine postavljen je u zavodu komesar, Josip Milković, a nešto iza toga Gestapo je uhapsila glavnog urednika M. Ujevića, a zatim ga internirala.⁴⁹ Nastalo je pitanje, šta dalje. Urednik je želio prekinuti radom, ali nije mogao pronaći pravih razloga. S druge strane, ovakav posao ako se i nakraće vrijeme prekine, jedva da se može uopće nastaviti, jer bi se cijela organizacija rasprsla. Kako je u zavodu uvijek vladalo slobodarsko raspoloženje, to su u njemu zatražili utočište javni radnici – Goran Kovačić, dr. Rudolf Maixner, Ivo Sučić, Dinko Štambak. Bilo je očito, ako se zavod rastepe mnogi će javni radnici biti nasred ulice, a u to vrijeme još nije bilo šume. Negdje u ljeti predložio je i

⁴⁸ Konzorcij Hrvatska enciklopedija.

⁴⁹ Uhićen je 26. IV. 1941., ubrzo i pušten, ali do kraja rata imao je zabranu izlaska izvan područja Zagreba, tj. izvan mitnica.

narodni bard Vladimir Nazor, da mu zavod izda djela, jer je drugdje odbijao suradnju, a zatim je zaželio, da i sam dođe u zavod. Tako je zavod prosljedio radom pod komesarijatom, a zatim je početkom jeseni na prijedlog komesara donesen zakon o HIBZ-u⁵⁰; taj zakon nije ništa drugo nego preuzimanje zavoda u državne ruke, što se dogodilo, kako su onda govorili, radi toga, jer je u poduzeću bio jedan Židov (Schulhof) i jedan politički protivnik (R. Herceg).

Ministarstvo prosvjete postalo je nadzorni organ HIBZ-a, ali je inače zavod bio samostalan unutar propisa zakona, poslovnika i poslovnoga reda. Ministar je imenovao upravitelja, i davao odobrenje za imenovanje književnoga i gospodarskoga tajnika. U ostale se stvari nije po zakonu mogao uplitati, osim što je mogao narediti, da zavod izda neko djelo po narudžbi nekog ministarstva ili neke druge javne vlasti.

3. Odnos vlasti prema zavodu. Nehoteći, ustaše su učinile jednu veliku uslugu zavodu. Donoseći zakon o Državnom izvještajnom i promidžbenom uredu, oni su uzakonili propis da ne podpadaju pod cenzuru izdanja ministarstava i državnih ustanova. Cijelo ustaško vrijeme bila je između njihovih vlasti i HIBZ-a borba o pitanju, da li se to odnosi na HIBZ ili ne. Ustaše su stajali na stajalištu, da se to ne odnosi na HIBZ, a mi smo se protivili, da idemo na cenzuru. I tako je HIBZ ostao bez cenzure sve do kraja 1944., kad su donijeli promjenu Propisnika HIBZ-a, te su tom promjenom proveli ustanovu unutrašnje cenzure osnutkom takozvanog književnog vijeća.⁵¹ Inače, odnos ustaša prema zavodu može se uglavnom označiti – nehajnošću. Oni su imali »važnijih« poslova, a da bi se uopće previše interesirali za HIBZ. Veće je interesovanje nastalo kasnije, zadnje dvije godine, kad su određeni pojedinci željeli doći na neko važnije mjesto u HIBZ-u. Smatrali su zavod zborom njihovih protivnika, ali neopasnih. Uglavnom, nisu ni znali, tko se upravo nalazi u zavodu i tko u zavodu radi, kao što nisu ni znali, koliko je ljudi iz zavoda otišlo u partizane ili palo u borbi. Kroz cijelo vrijeme ustaške vladavine nijedan ministar prosvjete, koji je imao vršiti nadzornu vlast, nije bio u zavodu, izuzevši S. Ratkovića, ali ni on nije dolazio u zavod po službenom poslu, nego po privatnom.⁵² Uz nehaj, oni su prema zavodu pokazivali trajno omalovažavanje. Upadno su šutjeli o zavodskim izdanjima; trajno su isticali, da je Matica Hrvatska pravi predstavnik hrvatskog kulturnog života; njihovi su trabanti čak pisali, da HIBZ uopće nije kulturna ni prosvjetna ustanova, a kad je zavod pokrenuo Književni tjednik radi veze s publikom, ustaše su ga zabranili tobože radi štednje s papirom, a u stvari radi toga, što je upravitelj u njemu napisao jedan antifašistički članak. Međutim, zadnje dvije godine, ustaše su promijenili svoj stav prema zavodu. Nije bilo, tako reći, dana, kad se nije vodila borba za opstanak zavoda. Osobito su zavod uzeli na zub nakon pojave Vienca. Ostentativno, pokrećući Vienac, zavod je htio naglasiti svoju duhovnu povezanost i onih naših kulturnih radnika, koji su pokrenuli i izdavali Vienac kao organ jugoslavenske i slavenske solidarnosti. Zato smo i stavili našem Vijencu 36 godinu, da i na taj način označimo svoju povezanost sa starim Viencem. Međutim, upravitelj je htio i očitije istaknuti slavensko podrijetlo i slavenski značaj hrvatske kulture, pa je u Vijencu, br. 2., napisao članak Jedini put, koji je u stvari izrazi, čak i formalno, napadaj na ustašku ideologiju. Nakon toga nastaje križni put. Prijetnje, zatim javni napadaji u *Hrvatskom narodu*, zatim u *Hrvatskoj smotri* u dva navrata, povodom članka Jedini put, a zatim, u najnovijem broju, radi naših članaka o Cmoj Gori, jer da tobože u njima zastupamo velikosrpsku tezu. U stvari, taj posljednji napadaj je nastao radi toga, što g. Sava Štedimlija nije mogao pisati u H. E.⁵³ Svi su ovi napadaji, javni prigovori i sl. imali svoj logični završetak u zakonskoj odredbi, koja je već bila potpisana, ali nije bila objavljena, po kojoj se HIBZ ukida, a njegova imovina priklapa Ustaškom nakladnom za-

⁵⁰ 9. VIII. 1941.

⁵¹ Narodne novine br. 291 od 27. XII. 1944, str. 1.

⁵² Vjerojatno Ujević 18. V. 1945. nije želio spominjati posjetu HIBZ-u M. Budaka u svojstvu ministra nastave i bogoštovlja 1941., koju posvjedočuje J. Horvat, *Preživjeti u Zagrebu Dnevnik 1943–1945*, Zagreb 1989, 238.

⁵³ Podloga razlaza Ujević–Štedimlija nalazi se u tome što posljednji 1942. još nije priredio sabrana djela M. Šufflaya. Spomenuti napad Štedimlija objavljuje pod naslovom Crna Gora u Hrvatskoj enciklopediji, *Hrvatska smotra* 1944, br. 11–12, 490–493.

vodu. Da do toga nije došlo, treba zahvaliti naglom razvitku događaja. Protiv odluke, da se zavod uništi, upravitelj je protestirao kod ministra prosvjete i u znak protesta podnio ostavku, i u ostavci je bio do zadnjega dana NDHe.

4. **Siva knjiga.**⁵⁴ Uopće, značajka je za ustaški odnos prema HIBZ-u bagateliziranje. To se bagateliziranje istaknulo oštro i perfidno kod izdanja knjige *Siva knjiga*, koju je u stvari i izdalo i uredilo ministarstvo vanjskih poslova, dok HIBZ nije imao apsolutno nikakve veze s tom knjigom, niti je dao dozvolu, da izađe pod njegovim imenom, niti ga je za tu dozvolu itko pitao. Kad je knjiga izašla uz naznaku, da je izašla u nakladi HIBZ-a, upravitelj je protestirao kod ministra prosvjete S. Ratkovića, koji je sa svoje strane obećao, da će zatražiti, da se naslovna stranica poništi, ali u tome nije uspio. Upravitelj je na to dao ostavku, ali ministar nije htio ostavku primiti. Da su ovi navodi tačni, može posvjedočiti osoblje u Državnoj tiskari, a isto tako dr. A. Malinar.

5. **Zabrana zavodskih izdanja.** Jedna od »ugodnijih« vrsti šikanacija bila je – zabrana zavodskih izdanja. Najprije su zabranjena, a zatim zaplijenjena izdanja Nazorovih 9 knjiga, koje je zavod izdao kao svoja prva neenciklopedijska djela. Pokušali smo sve, da se djela zadrže u zavodu, ali su napokon ipak odnijeli s namjerom, da se unište. Upravitelj je, u želji, da se ta namjera otegne, podnio utok protiv odluke ravnateljstva za javni red i sigurnost i tražio, da se barem spase korice Nazorovih djela. Nakon čestih požurivanja, ravnateljstvo za javni red i sigurnost je donijelo odluku, da se zavodu imadu predati korice. Dalji postupak je išao mnogo lakše. Upravitelj je sam išao »skidati« korice s knjiga, dok nije malim darovima uspio, da se to skidanje prenese u zavod, a čim su knjige prenesene u zavod, prestali smo skidati korice. Svaki tjedan dolazio je jedan policijski agent, koji je morao izvješćivati, koliko smo korica skidali. Žao mi je, ne znam mu imena: izvješćivao je, da marljivo radimo, ali da je dug i mučan posao, i da taj posao zna obavljati samo upravitelj, a on je zaposlen. U stvari, on je znao, da ne skidamo uopće korice, i to je odobravao. Napokon, u veljači ove godine, kad smo doznali, da zagrebačka tvornica papira ne može pretvarati stari papir u novi, zatražili smo, da se obustavi uništavanje Nazorovih djela, jer da se i onako ne mogu pretvoriti u novi papir, što nam je i odobrio činovnik R. z. j. r. i si., g. Paver. I tako smo u cijelosti spasili Nazorova djela. Poslije Nazorovih djela, zabranili su nam prođu svih ruskih klasika. Srećom, ova djela nisu pokušali uništiti.

6. **Finansiranje HIBZ-a.** Posebno neraspoloženje prema HIBZ-u pokazale su ustaše u pitanju finansiranja HIBZ-a, osobito prve dvije godine vladavine, kad je ministar državne riznice bio dr. Košak. Kad je država preuzela zavod, HIBZ je bio dužan Banovinskoj štedionici 4 000 000 Din., i na tu je svotu morao plaćati visoke kamate (7%). Prolazili su mjeseci, a vlada nije uložila u zavod ni jedne kune. Zavod nije imao likvidne gotovine. Napokon, komesar Milković je uspio, da država uloži 1 000 000 Kn osnovne i obrtne glavnice u zavod, ali, za uzvrat, izdana je svota, koja je po banovinskom proračunu predviđena za nerentabilna izdanja HIBZ-a, nekome drugome jednim dijelom. Trajno je za radove, osim u 1944. g., koje je ministarstvo narodne prosvjete prepustilo HIBZ-u, time, da se rade na teret državnog budžeta, predviđena u budžetu premalena svota, tako da je zavod za njih trošio svoja vlastita sredstva (radi se o velikoj bibliografiji knjiga i časopisa, o rječniku hrvatskog književnog jezika, o časopisu za hrvatsku povijest). Financijsko stanje zavoda je bilo teško, pa je upravitelj morao, da pok-

⁵⁴ Ni u jednome reklamnom oglasu gdje se nalazi popis ili dio popisa izdanja HIBZ-a nije spomenuta *Siva knjiga*, djelo kod kojeg je HIBZ označen kao nakladnik. Riječ je o djelu s odužim naslovom: *Odmetnička zvjerstva i pustošenja u Nezavisnoj državi Hrvatskoj u prvim mjesecima hrvatske narodne države*. Obradeno i izdano po nalogu Ministarstva vanjskih poslova na osnovu dokaznog građiva. Zagreb u lipnju 1942. To djelo, poznatije kao *Siva knjiga*, istodobno je objelodanjeno u prijevodu na njemačkome, talijanskome i francuskome jeziku. Da HIBZ nije sudjelovao u izradi toga djela, najbolje pokazuje označka na početku knjige: »Sastavio na temelju dokaznog građiva po nalogu ministarstva vanjskih poslova Matija Kovačić savjetnik ministarstva.« Uz bogat ilustrativan materijal nalaze se i izjave žrtava četničko-komunističkoga terora, napose iz zapadne i istočne Bosne te Hercegovine, ali i iz drugih dijelova NDH. Imena mjesta spomenutih u Sivoj knjizi gotovo kao da su skinuta s TV, radija i iz novina 1991–1992. Danas se pokušava nastaviti posao od prije pola vijeka. God. 1991. objelodanjen je pretisak *Sive knjige*.

rije rashode, tražiti zajmove i pripomoći kod pojedinaca. Stanje se osjetljivo popravilo, kad je na mjesto ministra finansija došao pk. dr. A. Filipančić. On je, na temelju vrlo povoljnog izvještaja o gospodarskom radu zavoda prof. Raosa, donio odluku, da se poveća osnovna glavnica i da se zavodu dade beskamatni zajam. Ta je odluka provedena u djelo koncem 1943., pa je osnovna glavnica povećana za 10 000 000 Kn, a kasnije, u ljetu 1944., kad je zavod došao u nepriliku radi naglog poskupljenja tiska i uveza, HIBZ je dobio i zajam. Vođenje gospodarske politike bilo je uvijek bržno i štedljivo. Takvim radom postignuti su neočekivani rezultati. Prema osnovnoj glavnici i stranom novcu u zavodu koncem 1944. od 46 608 000 kuna, stajala je protuvrijednost:

1) U nakladnom materijalu	13 290 000 Kn
2) U zalih i anticipiranim izdacima knjiga	52 538 000
3) U inventaru	1 551 000
4) U gotovini	10 396 000
5) U rezervama (tek.rač.)	14 017 000

Ukupno 94 528 000, što znači, da je do konca 1944. zavod imao čistoga dobitka 47 920 000 Kn, i to računajući knjige po produkcijskoj vrijednosti, a nakladni materijal po nabavnoj vrijednosti, odnosno cijeni.

7. Nakladna djelatnost HIBZ-a po narudžbi ili odredbi vlasti. Po Propisniku, HIBZ uređuje i izdaje djela po vlastitoj inicijativi i na vlastiti trošak ili po naređenju i narudžbi koje državne ustanove, a po odobrenju ministra prosvjete. Ove knjige, koje naruče državne ustanove, HIBZ je samo tehnički posrednik, a on ne može utjecati na sadržaj ili redakciju djela. Po narudžbi vlasti HIBZ je sudjelovao kod ovih izdanja:

a/ *Kroatien*,⁵⁵ brošura, izašla još 1941., za vrijeme komesara Milkovića, uglavnom informativne naravi. HIBZ nije imao ništa s uređivanjem knjižice, nego je morao dati svoj papir i postarati se za tisak.

b/ *Časopis Croatia*, na francuskom, njemačkom i talijanskom jeziku, naručena od predsjedništva vlade i ministarstva vanjskih poslova. Uredništvo je bilo mješovito. U glavnim linijama morali smo se držati uputa ministarstva, a u detaljima smo imali slobodnije ruke. Časopis je odkupljivalo ministarstvo vanjskih poslova. Časopis je imao izlaziti svaka dva mjeseca, međutim, izašlo je svega 6 brojeva. Vlasti nisu bile zadovoljne s *Croatiom*, jer da nije bila ustaška. Kad su naredili, da se izda poseban broj, posvećen Bosni, s izričitom tendencijom, da se pred stranim svijetom prikaže kao isključivo hrvatska zemlja, mi smo otezanjem sabotirali posao tako, da od *Croatie* već godinu i po dana nije izašao ni jedan broj.

c/ Likovna djela u zgradi ministarstva narodne prosvjete, album slika. HIBZ je bio samo posrednik kod tehničke izradbe knjige.

d/ *Die Kroaten, les Croates, I Croati*, djelo o Hrvatima i Hrvatskoj. Ta je knjiga bila naručena od predsjedništva vlade kod HIBZ-a, koji je bio pristupio poslu i samostalno priređivao materijal. Međutim je ministarstvo vanjskih poslova, nezadovoljno s našim radom i u želji, da knjiga dobije barem djelomično ustaški karakter, tražilo, da u knjigu uđu članci od pisaca, koje mi nismo željeli i kod kojih mi nismo članke naručili. Radi toga, HIBZ je prekinuo ugovor s predsjedništvom vlade, i knjiga je izašla, temeljito izmijenjena, u nakladi ustaškog nakladnog zavoda (knjižara Velebit).

e/ Albumi *Hrvatska zemlja*, *Hrvatska umjetnost* i *Hrvatske planine*. Te je knjige naručilo kod HIBZ-a predsjedništvo vlade. HIBZ je te knjige samostalno priredio, a kad je predsjedništvo vlade tražilo, da ima ingerenciju u omjer prikazanih umjetnika, HIBZ je zgodnim manevrom prekinuo ugovor, i izdao spomenute albume u svojoj vlastitoj nakladi i na svoj trošak.

⁵⁵ Potpuni naslov je *Kroatien in Wort und Bild*, Bd. 1, Zagreb 1941., a autori su J. Horvat, M. Lorković, M. Gavazzi i L. Katić. Zanimljivo je da na toj knjižici nema oznake čak ni logotipa, tj. znaka baklje ili ladice, ni stiliziranih slova HIBZ, a ipak je na Kataloškoj kartici NSB kao izdavač označen HIBZ.

f/ Koriensko pisanje.⁵⁶ Po naredbi ministarstva prosvjete HIBZ je vodio samo brigu oko tehničke strane knjige. Inače, HIBZ nije ni pokretač, ni urednik ni izdavač knjige.

g/ Po naredbi ili po odluci Ministarstva prosvjete HIBZ je pokrenuo *Časopis za hrvatsku povijest* i *Časopis za medicinu i biologiju*. Od prvog časopisa izašla su tri sveska, a od drugoga jedan.

8. Opaske u vlastitu nakladnu djelatnost. Na posebnom prilogu nalazi se popis svih izdanja, koje je HIBZ izdao. O pojedinim knjigama neće biti u ovim bilješkama govora. Spomenut ćemo, usput, tek neke značajnije momente.

a/ *Znanje i radost*, zamislio upravitelj g. 1940. Uredništvo vode Ivo Horvat, Ante Luj, S. Batušić, a u prvom svesku bio je urednik i V. Nazor. Uza sva nastojanja ustaša, da dobiju u ovom djelu pomagača u širenju njihove ideologije, nisu uspjeli. U sva tri sveska nema ni jedne riječi o ustaštvu. Slična djela u Italiji i u Njemačkoj bila su najjača djela propagandnog karaktera za fašističke režime.

b/ *Suvremena hrvatska umjetnost*. Izdali smo, Miše, Naši dragi suvremenici, Meštrović, Religiozna umjetnost, a dotiskali smo Kljaković, Djela. U Mišinim portretima nalazi se Vladimir Nazor, ali nema: Budaka. – Kad je, u povodu proslave prve godišnjice NDH, vlast tražila, da svaka ustanova nešto učini za tu proslavu, mi smo odlučili, da izdamo Meštrovićeva i Kljakovićeve djela, a ona su obojica – bila u zatvoru.

c/ *Suvremeni hrvatski pisci*. O značenju i značaju ovih djela odlučuju sami pisci. Tu nakladnik ne može, osim u izboru, utjecati na djela. S naše strane sve je učinjeno, da odbijemo pisce, koji su bili istaknuti ustaše. U cijelosti nam nije uspjelo provesti naše namjere. U koliko bi za ovu seriju trebalo posebnih objašnjenja, možemo ih dati naknadno.

d/ *Djela hrvatskih pisaca*. Među prvim izdanjima neleksikalnog karaktera, HIBZ je pokrenuo kolekciju sabranih djela hrvatskih pisaca. Dosada su izašla ili u cijelosti ili djelomično djela F. Galovića, A. Harambašića, R. Jorgovanića i M. Nehajeva. Pisci nisu uzeti namjerno; uzeti su oni, do kojih smo mogli najlakše, u ovo ratno vrijeme, doći. Pomnom čitaču neće izbjeci iz vida, da smo i preko ovih izdanja progovorili protusovinski i slobodarski. Dovoljno je podsjetiti na Harambašićeve proplamsaje za slobodom i akcente, kakvi su se rijetko gdje mogli čuti i tiskati na okupiranom području. U vrijeme najjačeg njemačkog terora i kad su Nijemci klikitali, da su srušili Rusiju, mi smo tiskali ove stihove:

»Sa istoka osviće,
Rujne zore kras,
Sa istoka i nam će
Brzo svanut spas!
Hrvat ne će biti rob,
Bio mlad il star,
Spasit će nas Rusija

Švabe i Magjari nas
Ne će više trt,
Za slobodu Hrvat će
Svaki poč u smrt.....

Kad nas tako upozna
Naš sjeverni brat,
Da smo ljudi od oka,
cijenit će nas znat.
Pomoć će nam svaki Rus,
Bio mlad ili star
Pomoć će nam Rusija

⁵⁶ Autor je A. B. Klaić; 1942. izlaze dva izdanja, a na vanjskoj strani stražnjih korica nalazi se slovni znak HIBZ-a.

Uz tu pomoć mi ćemo
Do slobode doć,
Past će sila magjarska,
Past će švabska moć.....
Kršit će je svaki nas
Bio mlad il star,
Kršit će je Rusija...
Našu će slobodu tad
Branit ruski štit,
Maćuška će Rusija
I nam majka bit.«

(Harambašić, Lirika, III, Zagreb, 1943, str. 61–62, HIBZ).

Ili, recimo, u vrijeme, kad se moralo vjerovati, da su hrvatski i srpski jezik različiti, mi smo obavili ovu pjesmu:

»Sto je ljeta, što u sretnom trenu.
Ti si bieli danak ugledao,
Što je našem rodu izmučenu
Višnji Bog Te milostivo dao,
Jer on bješe u mrtvilu snenu,
A ti prvi budit si ga stao.
Ti ga sviesti i jedinstvu prenu,
Ti si prvi pomoći mu znao.
Otcu naši bjehu sabljom divi,
Ti si perom izvojevo više,
Jer ti knjigu narodnu oživi,
Jer sad tvojim jezikom se piše,
Gdjegod Srbin ili Hrvat živi,
Gdjegod samo za svoj narod diše.«

(Vuku Karadžiću, Ib. str. 76).

A evo i ovih proznih redaka, za koje će rijetko tko vjerovati, da su tiskani u Zagrebu godine 1943:

»Meni je samo do bolje sreće i do ljepše budućnosti jednokrvne braće, koja obitavaju u divnom kraju od Timoka do Balkana, od Dunava do albanskih međa. Taj divni kraj može, po mom uvjerenju, u pravi zemaljski raj prometnuti samo jedinstvo i sloboda. To su moji najveći ideali, a njih ćemo oživjeti samo onda, kad se stopimo u jedno tielo, u jednu cjelinu...

I zato sam se čudom začudio kritičaru novosadskog Javora, koji u svom pismu veli, da srbski đaci na hrvatskih školah od svoje, srbske, bolje poznadu hrvatsku literaturu, premda im je ona – tuđa. Da mi nije do plaća, ja bih se toj opazci grohotom nasmijao. Ja pitam svakog razumnog čovjeka: što je glavni biljeg svakoj literaturi? Bez dvojbe, jezik. A sad bih rado vidio mudraca, koji bi mogao dokazati, da je srbski i hrvatski govor različit, da su to dva jezika. Meni nije ni poljska, ni ruska, ni češka, ni bugarska književnost tuđa, nego naša u širjem smislu, slavjanska«.

Id., Lirika II, Zagreb, 1943, str. 400.

Ovakvih bi misli bilo u izobilju i kod stihova A. Kovačića, ali ih nažalost nismo mogli sve dosada izdati, jer nam je Književno vijeće zabranilo tiskanje Kovačićevih stihova.

e/ Tekstovi i pregledi. Uz knjigu Zoranić, Planine, napominjemo, da smo to djelo izdali, jer je to najrodoljubivije djelo stare hrvatske književnosti i jer opisuje kraj, u kome su u to vrijeme Talijani žarili i palili. Dodajemo, da je na inicijativu upravitelja HIBZ-a, Zoranićeve Planine prepjevao V. Nazor i predao rukopis HIBZ-u, ali kako je on neposredno poslije toga otišao u partizane, nije se njegovo djelo tiskalo sve dosad.

f/ *Hrvatska misao i riječ kroz stoljeća*. Kod ove knjižnice primjećujemo, da smo u djelu *Živa starina* obuhvatili i spomenike iz Splita i Zadra, što je u ono vrijeme bilo strogo zabranjeno i radi čega su Talijani podigli mnogo galame u Zagrebu. U Neustädter-ovoj i Brličevoj knjizi ima mnogo pasusa čisto jugoslavenskog karaktera.

g/ *Svjetski klasici*. Svjetski klasici su jedna od najvažnijih naših naklada, i njima smo poklonili posebnu pažnju. Poman promatrač će odmah opaziti, koji su nas kriteriji kod izbora pisaca vodili, ako uporedi omjer pisaca po narodnosti. Od 27 izašlih svezaka – 10 svezaka je od ruskih pisaca, 7 od francuskih pisaca, 4 od Španjolaca, 3 od Poljaka, 1 od Engleza, 1 od Litvanca i 1 od Nijemca (Goethe!), a ni jedan od Talijana. Ustaše su bili «oduševljeni» ovakvom «osovinskom» nakladnom djelatnošću, pa su nam, kako smo spomenuli, u posljednje vrijeme zabranili prođu – ruskih klasika. Za uzvrat, mi smo preveli cjelokupna Gogoljeva djela, i ona čekaju novo vrijeme, da se pojave na knjižarskom tržištu. Promatrajući naš rad i osobitu pažnju prema francuskoj kulturi, pisao nam je francuski konzul:

«Je tiens a vous dire que j ai remarque l interet que vous n avez jamais cesse de porter a la culture francaise et que je n oublierai pas les sentiments amicaux que vous avez temoignes par la a la france».

h/ *Junaci djela i misli*. Knjižnicu smo pokrenuli u vrijeme, kad je njemačka soldateska bila zagospodarila većim dijelom Evrope. U prvoj seriji smo izdali Napoleona od Lacour-Gayeta i Luja XIV. od Bertranda. Tendencija je bila očita, i publika je našu namjeru shvatila. Kroz najkraće vrijeme morali smo izdati drugo izdanje. A kad su Nijemci došli do Staljingrada, dali smo prevesti biografiju Petra Velikoga, koju smo izdali u tri sveska, želeći naglasiti snagu i moć Rusije, koja će se ponovno dići, kao što se naglo digla za vrijeme Petra Velikoga. Iz istih motiva izdali smo i Colerusovo djelo o Leibnizu, jer se u njemu osobito srdačno govori o Petru Velikome, radi čega su se ustaše bavili mišlju, da nam i to djelo zabrane.

i/ *Zemlje i narodi*. Ova knjižnica je nastala iz dva razloga: Prvo, da damo djela iz povijesti stranih naroda i geografije stranih zemalja, a drugo, i najvažnije, da pripremimo materijal i obradimo pitanja, koja će se Jugoslaviji postaviti neposredno nakon svršetka rata. Kao prvu knjigu iz povijesti stranih naroda izdali smo ozbiljno i vrlo kritično djelo prof. Haniša, *Povijest Rusije*. Knjigu je napisao doduše Nijemac, ali to je bila jedina mogućnost, da kao prvo naše povijesno izdanje izdamo baš povijest Rusije. Da ne podpadnemo pod sumnju, djelo smo (I. sv.) tiskali u Karlovcu, dok drugi svezak nismo stavili u promet sve dosada, jer smo se bojali zapljene, pa je nismo ni predložili književnom vijeću. Osim toga, tiskali smo Hughesovo djelo, *Kina i zapadni svijet*, ali je nismo pustili u promet, jer je tisak dovršen, kad smo dobili cenzuru, a cenzuralni odbor je zaplijenio neke pasuse, a mi nismo htjeli knjigu staviti u promet bez zaplijenjenih pasusa. Novakovo djelo u dva sveska *Prošlost Dalmacije* napisano je po našoj narudžbi. Htjeli smo dokazati naše pravo na Dalmaciju. Iz istih motiva nastala su još neka djela, koja nismo dosad tiskali, a o kojima će biti govora kod iznošenja plana na buduću rad. – U ovoj knjižnici radili smo na poslovima, koji će nam trebati odmah nakon rata, a radili smo u najužoj suradnji s drugom Ivom Mihovilovićem. Tako smo kod njega naručili ova djela: Talijanska svjedočanstva o slavenstvu ist. obale Jadrana, Dokumenti i predhistorija Rapalskih ugovora, Istra i veliku monografiju o Trstu. Mihovilović je ta djela uglavnom već bio dovršio, ali mu ih je policija zaplijenila, kad ga je uhapsila. Trebalo bi sve poduzeti, da se po mogućnosti rukopisi pronađu, jer to je gotovo jedina, a svakako najsolidnija literatura, o našim odnosima s Italijom. Koliko mi je poznato, rukopisi su se nalazili u ustaškom vojničkom redarstvu. Mihovilović je radio u tajnosti, kao što je u tajnosti rađeno i jedno drugo djelo narodno-obrambenog karaktera – Etnički atlas jugoslavenskih zemalja prema Italiji. Na tom je djelu radio dr. Josip Roglić, plod njegova rada dijelom je već i tiskan, podpuno u tajnosti: velika pregledna karta nacionalitetnih odnosa u Istri i slovenskom primorju na temelju službenih podataka. Karta se nalazi tiskana u HIBZ-u, i nije uopće u prometu.

Uz ostala izdanja ne bi trebalo posebno osvrta. Napominjemo tek, da smo i u našoj seriji Vedra knjiga nastojali posebno njegovati slavensku dječju književnost. Od 13 izdatih djela, 12 je djela slavenskih pisaca, a 1 njemačko.

9. **Nacrt za rad u budućnosti.** Vodstvo HIBZ-a posvećivalo je posebnu pažnju opskrbi nakladnim materijalom. Premda HIBZ nema vlastite tiskare, on je gotovo sva svoja izdanja tiskao na vlastitom papiru. I sada su zalihe papira dosta znatne, i s njima može HIBZ raditi vrlo intenzivno najmanje još jednu godinu dana. – Sada postoje u HIBZ-u 33 aktivna uredništva, odnosno 33 urednička odjela. Od velikih radova intenzivno se radi: a) na Hrvatskoj enciklopediji, sv. 6; na Znanju i radosti, sv. 4; na Rječniku hrvatskog književnog jezika; na velikom i jedinstvenom djelu Leksikon pomorstva u 4 sveska; na bibliografiji knjiga i časopisa. Pojedina uredništva su primila, ili naručila, ili dala u tisak ili primila bez konačne odluke o tisku ova djela: 1. Badalić, Priručna bibliografija o hrvatskoj zemlji, narodu i kulturi; 2. Begović, Čovjek je kao ništa; 3. Nizeteo, Vrijeme ljubavi; 4. Tin Ujević, Žedan kamen na studencu; 5. B. Livadić, Članci o književnosti; 6. B. Livadić, Ivica i Marica; 7. F. Mažuranić, Pjesme; 8. Kesterčanek, Most nad rijekom; 9. Fotez, Staro dubrovačko pjesništvo; 10. Košutić, Pogažena svijetla; 11. Alfrević, Izabrane pjesme; 12. Alić, U zaledini mjeseca; 13. Brajković, Tripo Kokolici; 14. Lovrić, U dvorištu moga oca; 15. Lovrić, Sredozemno more; 16. Lovrić, Ženskar; 17. Šenoa, Zapadnim sredozemnim morem; 18. Kušan, Lica i naličja; 19. Banović, Vukodlak; 20. Maraković, Kazališni prikazi; 21. Nazor, Ahasver; 22. Nazor, Pjesma naroda hrvatskoga; 23. Nazor, Zoranićeve planine; 24. Č. Jakša, Djela III; 25. Č. Jakša, Djela IV; 26. Kovačić, Stihovi; 27. Nehajev, Eseji II; 28. Id., Članci i kritike; 29. Id., Drama i gluma; 30. Id., Likovne umjetnosti; 31. Id., Razmatranja o glazbi; 32. Id., Kazališna kronika I; 33. Id., Kazališna kronika II; 34. Id., Politički članci; 35. Id., Pogledi i događaji; 36. Hektorović, Ribanje; 37. Hrvatska pisma kroz stoljeća; 38. Pavlinović, Puti; 39. J. Horvat, Barok u Hrvatskoj; 40. Seignobos, Prava povijest francuskoga naroda; 41. Srkulj, Povijest Hrvata I/II; 42. Traveyan, Povijest Engleske; 43. Macurek, Povijest Mađara; 44. Noppe, Hrvati u napoleonskim ratovima; 45. Diehl, Justinijan i bizantinska civilizacija u VI. st.; 46. Nevius, Povijest Amerike; 47. Hughes, Kina i zapadni svijet; 48. Karaman, Spomenici rvi. Jadrana; 49. Novak, U zemlji faraona; 50. Novak, Vis; 51. Id., Putopisi; 52. Bašagić, Znameniti Hrvati u Turskoj; 53. Pekić, Hrvati u Bačkoj; 54. Dugački, Međimurje; 55. Badalić, Časopisi na ist. Jadranu; 56. Kukulj, Slunjska krajina; 57. Roglić, Etnički atlas; 58. Rubić, Statistika Talijana na ist. Jadranu; 59. Hauptmann, Stvaranje i rastvaranje srednjovjekovne Evrope; 60. Barada, Hrvatska povijest do 1102; 61. Eckerman, Razgovori s Goetheom; 62. Hugo, Jadnici, sv. V, 63–69. Gogolj, Djela I–VII; 70. Puškin, Izabrana djela III; 71. Racine, Pravdaši; 72. Lermontov, Izabrana djela II; 73. Longfellow, Hyjavati; 74. Tasso, Oslobođeni Jerusolim; 75. Thackeray, Povijest Henrika Esmonda; 76. Bertrand, Sv. Augustin; 77. Pourtales, Liszt; 78. Henriot, Musset; 79. Hanotaux, Jeanne d'Arc; 80. Duff Cooper, Talleyrand; 81. Croce, Estetski brevijar; 82. Guyaux, Umjetnost sa socijalnog stajališta; 83. Badalić, Ruska kritika u XIX. st.; 84. Šalda, Rasprave i prikazi; 85. Barac, Eseji; 86. Lanson, Francuska književnost; 87. Bersa, Eseji o Pliniju; 88. Jonke, Diktionar A. Patačića; 89. Rozgaj, Nevidljive zvijezde; 90. Kuzmić, Aristotelova nauka o mišljenju; 91. Andrić, Oceanografija; 92. Klobučar, Jedrilicom oko svijeta; 93. P. Lotti, Moj brat Yves; 94. E. Durkheim, Odgoj i sociologija; 95. Freinfels, Odgoj za umjetnost; 96. Bauch, Odgojno značenje kulturnih dobara; 97. Montessori, Moj sistem; 98. Lichtemberger, Trottova sestra; 99. Elgström, Knjiga o djevojčici Karlsson; 100. Ossendovski, U zemlji medvjeda; 101. Ruske narodne priče; 102. Truhelka, Slike iz prirode; 103. Truhelka, Đurđica i Srebrenko; 104. Truhelka, Pjetlić Pero; 105. Prpić, Dječji svijet; 106. Prpić, Ivica i vjeverica; 107. Prpić, Pierrot; 108. Vrba, Zlatni ključić; 109. Sally Salminen, Kathrina; 110. Valera, Pepita Himenez; 111. E. Paul, Susret; 112. Subotić, Medovici; 113. Naš Jadran; 114. Aldovrandi, Diplomatski rat; 115. Nicholson, Mirotvorci; 116. Hoditz, Kralj Karlo; 117. Političke prilike u Hrvatskoj; 118. Rotauscher, Viški boj; 119. Kempn, Memoari; 120. Korbler, Rak; 121. Gavazzi, Hrvatska narodna umjetnost; 122. Krbek, Državljanstvo; 123. Vruticki, Na iz-

vorima glazbe; 124. Širola, Iz bilježnice jednog muzikologa; 125. Frangeš, Gospodarska uprava; 126. Grčko kazalište; 127. Šimčik, Crťice i prikazi; 128. Miše, Likovna djela; 129. Dvoržak, Renesansa.

Osim toga, više djela iz redakcija Tehnike, Umjetnosti, Medicine, Prirodnih nauka, čiji naslovi nisu još konačno odlučeni.

Zagreb, 18. svibnja 1945.

DR. MATE UJEVIĆ
privremeni rukovodilac HIBZ-a

O RADU LEKSIKOGRAFSKOG ZAVODA NA PODRUČJU LINGVISTIKE I KNJIŽEVNOSTI

Predavanje u Filološkom društvu 4. III. 1954.

Bojim se da ću pred ovim časnim skupom ispasti kao loš dak: odmah na početku ovoga i po prirodi i posebnim sticajem prilika, informativno predavanja, moram moliti za oprostjenje što ova moja riječ o radu Leksikografskog zavoda na jeziku i književnosti ne će biti onakva, kakvu biste vi zaslužili, i kakvu bi zaslužio i sam posao Leksikografskog zavoda; ja sam kriv, ali ne u cijelosti. Istina, još u prosincu prošle godine obećao sam da ću držati predavanje, ali sam zaokupljen zavodskim poslovima, smetnuo s uma ovo svoje obećanje i da nije bilo dra Filipovića, koji me je u ponedjeljak upozorio da danas imam predavanje, ja bih pred vas došao potpuno nespreman. Ovako dolazim poluspreman, i to mi, molim vas, oprostite.

1. *Rad na enciklopediji sam po sebi je rad na jeziku.* Razvojem leksikalija izdi ferensiran je pojam rječnika, leksikona i enciklopedija barem teorijski. Praktično, ni u enciklopedijama, koje su se sadržajno i formalno više udaljile od rječnika nego što su se udaljili leksikoni, građa leksičkog, leksikonskog i enciklopedijskog karaktera nije potpuno odijeljena. Često puta je leksičko objašnjenje pojmova u pojedinim enciklopedijskim djelima, i po prostoru i po značenju isto toliko važno kao i enciklopedijsko objašnjenje. Ima čak slučajeva da pojedini pojmovi ne podnose nego samo verbalnu obradbu, ali ti su slučajevi vrlo rijetki. Međutim, bez obzira kakav je odnos leksičke građe i enciklopedijske građe u enciklopedijskim djelima, leksička objašnjenja zauzimaju važno mjesto pa je prema tome i u samoj stvamoj obradbi građe obuhvaćena znatna lingvistička djelatnost. Ona se javlja ne samo kod lingvističkog objašnjenja pojma ili kod obradbe lingvističke materije kao takve, nego čak i kod same izradbe plana samog enciklopedijskog djela. Kod toga mislim na razvrstavanje znanstvene građe i na određivanje termina pod kojima se ima građa obraditi. Drugim riječima potreban je znatan zahvat lingvista kod izradbe alfabeta pojednog enciklopedijskog djela. Odlučiti se za određenu alfabetsku jedinicu (tako zovemo pojam koji Nijemci nazivaju Schlagwort, Talijani voce, a koju smo mi, po Mažuranićevu primjeru, zvali natuknica; napustili smo je radi toga što je u određenim krugovima bila loše primljena) nije samo problem stručni nego i lingvistički, gotovo bih rekao psihološko-lingvistički. Izradivač alfabeta treba naime imati pred očima ne samo naučnu egzaktnost određenog termina, nego mora imati pred očima i kulturno-historijsko nasljedstvo, t.j. on se pri određivanju termina treba, barem donekle, prenijeti u čitača i rješavati problem sa stajališta čitača: pod kojim će terminom prosječni čitač tražiti određeni pojam – to mora biti nenapisano pravilo za svakog izradivača alfabeta. Sukob između naučne egzaktnosti ili konvencije i prakse užeg kruga stručnjaka i opće kulture svijesti širih slojeva inteligencije nije u ovakvim slučajevima ni rijedak ni neobičan. Književni jezik, – ovdje bih gotovo rekao: opći književni jezik – ne ide u korak s terminologijom naučnih ili umjetničkih disciplina, a izradivač alfabeta koji tu činjenicu nema pred očima dolazi često puta u opasnost da rasporedi materiju pod alfabetske jedinice, koje možda ne će, radi svoje neobičnosti, biti na dohvata niti jednoj polovici čitača enciklopedijskog djela. Nije potrebno posebno isticati da je izradba alfabeta i sa stručne strane vrlo mučan posao. Dobar alfabetar neke materije u enciklopediji predstavlja zapravo sistematizaciju neke naučne discipline uz definitivno nametanje terminologije određene struke, i to ne samo čitačima nego i suradnicima. Istina, sam alfabetar ni u kojem slučaju ne predstavlja terminologiju neke struke u cijelosti; on možda predstavlja tek jednu desetinu naučne terminologije, ali ta je terminologija od odlučne važnosti: u alfabetskim su jedinicama odreda t.zv. nadređeni pojmovi, t.j. poj-

movi koji predstavljaju zaokružene, organske cjeline ili da govorim suvremenim žargonom, one predstavljaju ključne pojmove određene naučne discipline.

2. *Ujednačenje terminologije.* Zahvat redaktora lingvista pri izradbi alfabeta tek je uvod u njegov opsežan i naporan lingvistički posao; pravi njegov posao nastupa kod redigiranja članaka. Često puta redakcija i nije ništa drugo nego jezički ili stilistički zahvat u autorov članak. Kad bi svaku struku obradio samo jedan pisac, lingvistički odnosno terminološki zahvat ne bi bio tako složen uz uvjet da pisac za određene pojmove upotrebljava uvijek iste termine. Po prirodi same stvari, u općim enciklopedijskim djelima, a isto tako i u specijalnim enciklopedijama, nije moguće ni zamisliti, da pojedinu disciplinu prikaže samo jedan autor, a što je više autora obrađivača, to je terminologija neujednačenija. Uz to, potrebno je napomenuti, da određeni pojmovi pripadaju cijelome nizu srodnih ili čak različitih struka, a u svim slučajevima za te pojmove treba upotrebljavati iste termine. Kako naša terminologija mnogih naučnih disciplina nije ustaljena, pisci iste struke za određene pojmove upotrebljavaju više termina, a to pogotovo rade, ako ne pripadaju istim strukama, a ideal svake dobro uređene enciklopedije morao bi biti da za određeni pojam upotrebljava samo jedan termin i to u svakoj prilici. Razlozi za ovo stajalište tako su očiti, da nije, mislim, potrebno potanje obrazlagati njihovu nužnost. Savjestan redaktor mora budno paziti da načelo »u uvijek isti termin za isti pojam« provede do kraja. To je njegova dužnost prema čitaocima i njegov skromni doprinos ujednačenju naučne terminologije.

Djelatnost redaktora u poslu, o kome smo dosada govorili, svodi se uglavnom na izbor najbolje ili najopćenitije riječi, koja, fiksiranjem u enciklopediji, ima mnogo uvjeta da postane definitivnim terminom za određeni naučni ili umjetnički pojam.

Na prvi pogled, taj se posao i ne čini osobito teškim. Između dva ili tri izraza, termina, uzeti jedan, i gordijski čvor je presječen. Tako bi možda i bilo, kad bi redaktor redigirao samo jednu struku, područe svoje uže specijalnosti, ali redaktor enciklopedijskog izdanja mora, nažalost redigirati materiju mnogih struka, i ma koliko se pošteno zalagao, on ne može čestito svladati terminologiju tako brojnih i tako raznorodnih naučnih disciplina; pogotovu je nemoćan, kad je terminologija pojedinih struka neizrađena, raznolika i nejedinstvena. Nema mu druge, nego da zatraži pomoć šireg kruga pomagača osobito za pojmove iz disciplina primijenjene nauke (ali ne samo primijenjene nauke), za koje uopće nema domaće, općeprihvaćenog termina.

Takav je, na pr. kod nas slučaj s pomorstvom, uzevši pomorstvo u širokom smislu, kako smo ga uzeli u pomorskoj enciklopediji. Postoji znatan broj pojmova u pomorskoj teoriji i praksi, koji uopće nemaju u našem jeziku svoga izraza – to su u prvom redu pojmovi iz novije tekovine brodarstva i t.d. – ili ako postoji termin, radi se zapravo o terminima. Sve dosada u našem pomorstvu su se upotrebljavale četiri različite terminologije: bivša bakarska pomorska akademija imala je svoju terminologiju, pomalo šulekovski stvorenu, ali je upravo zato nastojala izbjeći strane izraze bez obzira na njihovo podrijetlo. Pomorska trgovačka akademija u Dubrovniku nije se pridržavala bakarske terminologije, nego je imala svoju. Vojno pomorstvo ima svoju terminologiju, koja je prije Drugog svjetskog rata bila u velikoj mjeri natrunjena suhozemnom vojnom terminologijom, a poslije Drugog svjetskog rata uz te natruhe pojavili su se mnogobrojni rusizmi. Treba k tome dodati, da su za mnoge pojmove iz pomorstva tehnički fakulteti u Zagrebu i u Beogradu uveli drugačije termine nego što ih je upotrebljavala bilo koja mornarička škola. Napokon sama praksa, osobito starijih kapetana i pomoraca razlikovala se od svih napomenutih jezičnih kodifikatora, i kad sve to držimo na pameti, moći ćemo uočiti kaotičnost koja vlada u našoj pomorskoj terminologiji i kako je bila upravo krajnja nužda da se tome kaosu konačno izbjegne.

Nakon relativno dugog rada Jadranskog instituta na ujednačenju pomorske terminologije ulogu kodifikatora preuzeo je Leksikografski zavod, koji ovaj posao privodi kraju, pa se nadamo da će se za relativno kratko vrijeme pojaviti posebna knjiga pomorske terminologije, ali ne kao definitivno izdanje, nego kao predložak, koji će se razaslati širem krugu interesenata da dadu svoje primjedbe, kako

bi se mogla provesti još jedna redakcija prije definitivnog prihvaćanja terminologije od svih zainteresiranih krugova.

Pred nama je bio složen posao; težina se zaoštravala ljubomomošću određenih društvenih sredina koje smatraju da su samo njihovi termini ispravni, a da zavrzlama bude što zamršenija, postoje i tu znatne osjetljivosti nacionalno-političke prirode. Kad ove neugodne popratne okolnosti uzmete u obzir, onda ćete shvatiti, da nam nije bilo jednostavno odsjeći: ovo valja, ovo ne valja, iako u pretežnom broju slučajeva lingvist ne bi vidio nekih naročitih poteškoća, ali samo lingvist koji ne bi uzeo u obzir te neugodne popratne okolnosti i koji bi zapravo živio izvan prostora i vremena, treba biti savjestan lingvist i oprezan građanin da se odluči hoće li uzeti: žabu ili kolotur, krstarenje ili kosanje; siz ili slaz; klin ili vretenac; letka ili prečka; kormilo ili krmilo; dejstveno gađanje ili djelotvorno gađanje; rukovanje ili upravljanje; zona dejstva ili područje djelovanja; vid vatre ili način gađanja; dizna sprava ili dizalo; dnevni napad ili napadađ danju; fiksna linija ili smjernica; mašina ili stroj; skok palubni ili obluk; svornjak kormila ili samac; uho kormila ili samica; komora plamena ili plamenica; aerorefrizeracija ili hlađenje zrakom; baterija za zagrijavanje ili izmjenjivači topline; disk ili kolut; ekonomajser vode ili zagrijač vode; grablje za đaranje vatre ili žarač; korak sapnika ili razmak sapnice; krža ili koljeno; letva zubna ili zupčanica; lubrikator ili podmazivalo, stablo zakovice ili krug zakovice; zupčanik sa kosim ozubljenjem ili zupčanik sa kosim zupcima; postrojenje ili uređaj; bojna gotovost ili bojna spremnost.

Mi smo se uglavnom odlučili za izraze na drugom mjestu. U određenim slučajevima morali smo poći upravo Šulekovim utrenikom – ustalom trebalo bi jednom kritički ispitati nije li taj kovač riječi učinio velikih usluga i na tom području našoj kulturi i našem književnom jeziku. Komu se hoće neka se baci na nas kamenom, ako hoće upravo s ramena, što smo uveli nove riječi kao na pr. mjesto siz – slaz, kosanje mjesto krstarenje, bublast mjesto bulb, petnica mjesto nosilni ležaj kormilne statve, napinjača mjesto posrtaljka, bajamica mjesto mendola, prelet mjesto letanje, okret uz vjetar i t.d. i t.d. i t.d.

Sličan posao čeka Leksikografski zavod i kod terminologije nekih drugih naučnih disciplina, pa i u terminologiji likovnih umjetnosti. I ovdje, kao i u pomorstvu, postoji znatan broj pojmova, koji kod nas nemaju udomaćenog termina, ili ako termini postoje pišu se u različitim oblicima, pak će trebati izvršiti dvostruk posao: za pojmove koji nemaju naš termin pronaći naš izraz a za pojmove s dva ili tri termina ili s jednim terminom u različitoj grafiji odrediti koji ćemo termin prihvatiti i u kojem obliku. Postavlja se na pr. pitanje da li ćemo pisati: aedricula ili edikula; afresco, alfresco ili freska ili freske; aqua forte ili bakropis; al secco, alseko ili slikanje na suhoj žbuki; embleme ili amblem; empire ili ampir; ensemble ili ansambl; appartement ili apartman; acheuleenne ili ašelensko doba ili ašlen; atelier ili atelje ili ateljer; avenue ili avenija; Azteki ili Asteki; bas-relief ili bareljef; Biedermeier ili bidedmajer; bordura ili bordira; bronca ili bronza; boudoir ili budoar; boulevard ili bulevar; Burg ili grad, gradina; cassone ili kason, ili škrinja; chiaroscuro, clair-obscur ili stvoriti naš termin; chippendale ili čipendel; cinquecento ili činkvečento ili činkvečento; croquis, kroki ili skica ili crtež; depôt ili poklad, ostava; Dienst (u gotičkoj arhitekturi) služavnik; emalj ili email; en face, an fas, ili anfas; flamboyant, gotico fiorito ili cvjetna gotika, plamena gotika; genre ili žanr; gesims, korniš, korniž, vijenac; glavica ili kapitel; gobelin ili gobelen; graveur ili graver; gravura ili gravira; intérieur ili enterjer, anterje; kitsch, kič ili potražiti domaći izraz; lineta, luneta ili lunette; loggia, lođa, loža, luža; maroken, ili maroquin ili safijan; milieu, milje ili sredina; niche, niša ili izdubak; panneau ili pano; paysage, pejzaž ili krajolik, krajobraz; portrait, ili portret, portre i t.d. i t.d.

3. *Obradba lingvističkih problema u enciklopedijama.* Uz ove, takoreći pripravne lingvističke radove u enciklopedijama, probleme lingvističke kao materiju obrađivat će naše enciklopedije, u prvom redu, Opća enciklopedija, Enciklopedija Jugoslavije i Enciklopedija lingvistike i književnosti. Ova posljednja je tek u nacrtu, i njene konture nisu još u cijelosti povučene, ali kako je ona specijalno posvećena jeziku i književnom izrazu, razumije se, da će tu materiju obraditi opširno i temeljito ne samo za širu javnost, nego i za stručnjake. Opća enciklopedija prikazuje jezične i književne probleme općenito, u kraćim crtama, koliko je potrebno široj javnosti, ne specijalistima. Međutim Enciklopedija Jugoslavije prikazuje i književne probleme i lingvistiku s mnogo šireg gledišta, tako da će mnogi priloz

i književne i lingvističke naravi imati interesa i za specijaliste. Uz prikaz pojedinaca književnika, književnih smjerova i književnog razvoja pojedinih naroda Jugoslavije, ona će temeljito obraditi jezik hrvatski ili srpski, slovenski, makedonski, historijat izučavanja jezika, dijalekte i t. d., a novost je u našoj enciklopedijskoj literaturi da ćemo ispitati i obraditi u Enciklopediji Jugoslavije dodire našega jezika i naših književnosti sa svim susjednim jezicima i književnostima i s nekim udaljenijim jezicima i književnostima ukoliko su imali dodira s našim jezikom. Tako na pr. već u prvom svesku obrađeni su dodiri između našeg i arbanaškog jezika i naše i arbanaške književnosti (obrađivač prof. Skok). Osim rijetkih studija ova materija sve dosada nije bila zaokruženo istražena i obrađena, pa smo uvjereni da će rasprave iz tog područja u Enciklopediji Jugoslavije biti znatan doprinos našoj lingvističkoj nauci i historiji naše civilizacije, jer su elementi jezičnog i književnog dodira jedan od najboljih indikatora za civilizacijske dodire i prelijeve između nas i drugih naroda.

4. *Bibliografija.* U rad na području jezika i književnosti ide izrada Bibliografije književnih priloga, rasprava i članaka u našim časopisima, novinama i ostaloj periodičkoj štampi. Mislim, da je ovomu zboru ta djelatnost Leksikografskog zavoda uglavnom poznata, pa ću se zadovoljiti samo s nekoliko općih napomena i podataka, koje će moći ilustrirati opseg posla na području književnosti i jezika. Iz gotovo četiri tisuće obrađene periodike imamo već popisanih, iz područja jezika i književnosti oko 440 000 jedinica, i to iz lingvistike 14 000 članaka, rasprava i t. d., iz književnosti (teorija, kritika, historija i sl.) 110 000 jedinica, književnih radova Južnih Slovjena 240 000 jedinica, književnih radova slovjenskih pisaca 16 000 jedinica i književnih radova pisaca ostalih naroda 60 000 jedinica.

Nije bez interesa napomenuti – iako nije od specijalnog interesa za vas – da smo utvrdili oko 70 000 autora koji se javljaju u našoj periodičkoj štampi od kraja XVIII. st. do 1945., među kojima je oko 50 000 Južnih Slovjena. Sav ovaj bibliografski materijal obrađen je po piscima, po struci i po predmetu koji obrađuje, pa će istraživači naše književne prošlosti i lingvisti raspolagati za svoj studij gotovim golemim preparatornim materijalom. Ovaj naš rad bit će od velike koristi ne samo mlađoj generaciji naučnih radnika, nego i starijim znanstvenim radnicima. Leksikografski zavod kami izdati taj bibliografski materijal u knjigama, po strukama, s predmetnim indeksom i indeksom autora, tako da će i štampana bibliografija predstavljati kompletnu bibliografiju po autorima, po strukama i po predmetima. Napominjem, da se kod toga posla nismo zadovoljili golom bibliografskom obradom materijala. Ako je tko od vas pogledao naše primjere bibliografske obradbe objavljene u Prospektu, opazio je da smo pri obradbi unijeli i literarno historijski elemenat, koji se u bibliografijama redovito ne obrađuje: mi pojedinu bibliografsku jedinicu pratimo ne samo u njenom originalnom obliku, nego i kod svakog originala donosimo prijevode, ukoliko postoje i to uz samu originalnu jedinicu. To će za istraživače biti od velike koristi, ali za nas je velik teret. Jednostavno bi bilo uz originale donositi prijevode, kad bi prijevodi bili u naslovu vjerni originalu, ali u većini slučajeva nažalost nije tako. Dovoljno bi bilo poznavati jezik originala i prijevoda. Kako prevodioci često puta mijenjaju naslov originala u tolikoj mjeri da nema nikakve veze s originalnim naslovom, kod svakog prijevoda treba upravo studirati na koji se original odnosi, pa je identifikacija originala mučan i dugotrajan posao, i traži mnogo vremena.

5. *Centralni katalog i bibliografija periodike.* S izradom Bibliografije, članaka, rasprava i književnih priloga nametnuo nam se i problem izradbe bibliografije samih časopisa, novina i ostale periodike i izradba kataloga jugoslavenske periodike uopće. Ni jedno ni drugo mi dosada nemamo pa ni u najčednijim razmjerima. Nitko u Jugoslaviji nema ni izdaleka predodžbu, koliko je dosada periodičkih publikacija izlazilo na našem zemljištu. Isto tako nema ni jedne publikacije koja bi pomogla naučne i javne radnike pri ubikaciji kompleta naše periodike. I to je jedna od poteškoća za miran i dobro organizovan naučni rad. Da stvar bude još zamućenija, u zemlji postoji lijep broj biblioteka koje nemaju vlastitog kataloga, pa će se naš naučni istraživač naći u čudu kad treba doznati u kojoj biblioteci može dobiti komplete ili pojedinačna godišta naših periodičkih publikacija. Radi toga L. Z. prikuplja sve potrebne elemente za izradbu što potpunije bibliografije jugoslavenske periodike, u koju će ući i ona periodička izdanja, koja mi nismo iz opravdanih razloga ekscerpitali za našu Bibliografiju članaka, rasprava i književnih priloga. U isti mah prikupljamo gotovo u hiljadu domaćih biblioteka podatke o

njihovu fundusu periodike. Kako veći dio biblioteka u zemlji nema stručnog osoblja ili ga nema dovoljno, to ovaj rad ide dosta sporo, ali već imamo podatke iz nekih 150 biblioteka. Nadamo se, da ćemo i ovaj posao sretno privesti kraju u roku od dvije godine, pa da ćemo moći objaviti i bibliografiju jugoslavenske periodike i katalog periodike u jugoslavenskim bibliotekama. Te će edicije biti pomoćno sredstvo i za našu Bibliografiju rasprava, članaka i književnih priloga.

6. *Dokumentacija.* Da bismo tekstove naših suradnika u enciklopedijama mogli potkrijepiti i upotpuniti s mišljenjem istaknutih naših književnih i naučnih radnika, mi smo, odmah na početku našeg rada, pristupili jednoj vrsti posla, koji se, koliko mi je poznato, nije kod nas dosada uopće prakticirao: prema utvrđenim principima, pristupili smo t.zv. dokumentaciji, koja se u osnovi sastoji u fiksiranju pogleda pojedinih naših književnih i naučnih radnika književnosti, o književnim smjerovima, o životu, o filozofskim problemima, o osobama i t.d. Ta se dokumentacija obavlja ne samo na području jezika i lingvistike, nego i na drugim područjima (historija, filozofija, sociologija, muzika, likovne umjetnosti i t.d.). Kao što to često biva kod svakog rada, tako su i ovdje i perspektive i ciljevi ovoga rada narasli i prerasli našu prvu nakanu. Ispitujući ideje i misli naših pisaca sa svih gledišta, koje sam malo prije ukratko spomenuo, došli smo do zaključka, da ekscerpirana građa daje solidnu bazu za rekonstrukciju misaone okupacije cijelog niza južnoslovenskih intelektualnih generacija i da bi objavljivanje te građe moglo poslužiti kao odličan historijski repertoar razvitka kulturne svijesti južnoslovenskih naroda. Od te konstatacije do našeg praktičnog zaključka nije bio težak put: odlučili smo da ovako ispitane intelektualne vibracije štampano u posebnim knjigama, koje bi obuhvatile ili pojedinog pisca ili skupinu pisaca. Prvo ovakvo djelo koje ćemo izdati još ove godine bit će Enciclopaedia Matošiana, koja će po svom obliku i po svojoj zadaći biti prvi rad ove vrsti kod Južnih Slovena. To nije antologija; izrazito lične, estetske varijacije nas ne interesiraju, osim ako daju uvid u intelektualne preokupacije autora; zato bi se ovakvo djelo moglo nazvati registrom intelektualnog interesovanja A. G. Matoša. Gradivo je sređeno alfabetskim nizom, i preko hiljadu alfabetskih jedinica svjedoče o vrlo širokom intelektualnom interesovanju jednog od najvećih hrvatskih pisaca. Postoji, kod toga, moralni problem: da li je dopušteno na ovakav način transponirati pisca Matoša ili koga drugoga. Sigurno je međutim, da ovako sređen materijal daje neuporedivo bolji uvid u Matoša intelektualca i čovjeka, nego što ga mogu dati sabrana djela ili antologijska zbirka najuspjelijih njegovih literarnih radova.

Na ovaj način bit će obrađeni i prikazani i drugi naši pisci s tendencijom, da se nakon izvjesnog vremena pristupi izradbi jedne originalne enciklopedije, kakva dosada, koliko mi je poznato ne postoji nigdje na svijetu. Mogli bismo je nazvati retrospektivnom enciklopedijom: u njoj bi u sažetoj formi govorili naši najjači intelektualci o svim problemima ljudske umne djelatnosti, o nama i o drugim narodima, o našim i o stranim stvaralocima. Takva enciklopedija bila bi zapravo historija razvitka kulturne i društvene svijesti kod nas i prema tomu, ona bi bila solidan elemenat za povezivanje naše kulturne prošlosti s našom kulturnom djelatnošću u sadašnjosti i budućnosti.

Dosada smo obavili književnu dokumentaciju ovih pisaca: Branko Vodnik, Vatroslav Jagić, Ks. Š. Dalski, Vladimir Nazor, A. G. Matoš, Ante Petradić, Janko Polić Kamov, Milan Begović, Albert Bazala, Rikard Jorgovanić, Fran Kurelac, Eugen Kumičić, Milan Marjanović, August Cesarac, Jovan Skerlić, Milutin Cihlar Nehajev, Antun Barac, Milan Rakić, August Šenoa, Milan Bogdanović, Ljubomir Nedić, Bogdan Popović, Jaša Prodanović, Albert Haler, Čedomil Jakša, Miroslav Krleža, Marko Car, Fran Galović, Božidar Kovačević, Velibor Gligorić, Josip Vidmar, Svetislav Vulović, Milan Grol, Julije Benešić, Ivan Cankar, Jovan Kršić, Ivan Prijatelj, Fran Levstik, Marko Ristić i Miloš Tavkov. Kod nekih smo ekscerpirali opera omnia, a kod nekih pisaca njihova probrana i važnija djela.

7. *Latinitet.* U krug interesovanja L. Z. za lingvistiku i književnost ide i njegov rad na latinitetu. Posljednja zemlja, koja se grčevito držala Horacijeva i Ciceronova jezika – doduše u barbariziranu obliku – ima dugu i bogatu latinsku tradiciju i taj je latinitet neizbrisiv elemenat naše kulturne prošlosti, a nije ni izdaleka dovoljno ispitan. Sumnjam, da bi i obrazovanja publika, kad bismo joj postavili pitanje, koliko naših ljudi, [latinskih] pisaca većeg i manjeg značenja, odgovorila i približno tačno. Vjero-

jatno je vrlo malen broj ljudi koji bi se usudili tvrditi, da smo imali 300 latinista a u stvari imali smo ih gotovo jednu tisuću. Toliko smo ih mi već dosada evidentirali, a daljnja traganja ovaj će broj još povećati. Razumije se, da to nisu sve pisci prvog reda, ali bez obzira na to, sam taj broj svjedoči da je naš latinitet područje koje moramo posvetiti punu pažnju, ako želimo rekonstruirati našu kulturnu historiju. Ispitivanje našeg latiniteta nije zanimljivo samo sa kulturno-historijskog stajališta; ono je interesantno i sa stajališta naše lingvistike. Mislim, da nijedan ispitivač našeg jezika ne može ostati indiferentan, kad u našim starim latinskim spomenicima pronade, na pr., ovakve jezične mesalijanse: potoc sive fosatus; ad quinque mensuras vreten vulgariter; stachiza, gognaios; cum pokladis et grebeincis; povellia, apovilia; vertlec, brigus; cernica; vinea de monte ferro cum tota sua ograda; salinae cum suis slibis; quaseilis (kvasilo); colovagia i t.d.

Prije rata postojala je tendencija da se izradi naš lexicon mediae et infimae latinitatis. Štampan je jedan ogledni tekst toga rječnika, a da dalje od toga nije ništa učinjeno. Činilo se, da će akademski savjet pristupiti tome poslu, ali ni od toga sve dosada nije ništa učinjeno. Kako je latinitet južnoslovenskih naroda najviše vezan uz Hrvate bila bi dužnost neke hrvatske ustanove, da obradi naš latinitet, t. j. da izradi bibliografiju našeg latiniteta, a zatim, ili paralelno s tim, da pristupi jezičnoj obradi našeg latiniteta. Međutim, nitko dosada nije htio zagristi u taj tvrdi orah. Iako je posao i po svojoj složenosti i po materijalnim izdacima velik, uprava L. Z. je odlučila, da Zavod pokrene, organizira i vodi oba posla. Prvi dio posla, identifikacija pisaca i njihovih djela, već je dobrim dijelom i obavljen, a izrađen je i detaljan nacrt za jezično ekscerpiranje i redigiranje rječnika našega latiniteta, pa se nadamo da će u toku ove godine posao poprimiti definitivni oblik, i da će se pristupiti u punom opsegu izradbi našega leksikona mediae et infimae latinitatis.

8. *Transkripcija*. Potrebno je u našim enciklopedijskim izdanjima strana imena transkribirati, da bi naši čitači mogli strane riječi izgovarati što bliže originalu. Ni naša latinica, ni naša ćirilica nemaju dovoljno znakova da bismo mogli strane glasove prenijeti našim slovima. U rječnicima i školskim udžbenicima za transkribiranje engleskoga i francuskog jezika uveden je sistem Internacionalnog fonetskog saveza (IPA), ali mi nismo mogli primijeniti taj sistem iz dva osnovna razloga: transkripcija u enciklopedijskim izdanjima L. Z. obuhvaća velik broj najraznolikijih jezika, a osim toga znakovi su IPA vrlo komplicirani i za prosječnog čitača zapravo nečitljivi. Iz tih razloga mi smo za izdanja L. Z. izradili svoj posebni fonetski alfabet, koji je složeniji od našeg alfabeta, a jednostavniji od IPA-alfabeta. Mislimo da će poslužiti za transkribiranje glasova velikog broja jezika. Na izradbi toga fonetskog alfabeta radilo se prilično dugo i na tomu radu sudjelovali su stručnjaci za slavenske, romanske, germanske, klasične jezike i jezike Bliskog istoka. Pošli smo dakle srednjim putem, fonološkim, a ne putem znanstvene ili pučke transkripcije. Napomenuli smo zašto nismo uzeli strogo znanstvenu transkripciju; pučku transkripciju nismo prihvatili, jer je posve nesigurna, pa je izbor domaćega znaka za neki strani glas redovito samovoljan i nejednak. Istina, plastičnost govornih organa širih čitalačkih krugova nije naročito velika, ali to ne znači da je uopće nema i da prosječni čitalac, ako ima nešto interesa i volje ne bi mogao svladati ograničen broj novih glasova, ako mu dademo barem donekle točno uputu o njihovu oblikovanju i ako mu pružimo prikladne znakove, koji će ga sami svojim oblikom upućivati na izgovor. Pučka je transkripcija često pravi falsifikat fonetske stvarnosti (usporedi na pr. dez er za »deux heures«). Ona je najprimitivniji stupanj predočivanja stranih fonetskih vrijednosti, i danas je u većim leksičkim izdanjima ne upotrebljava nijedan kulturni narod na svijetu. Sistemom približne, fonološke transkripcije podići ćemo, nadamo se, stanovit broj čitalaca iz te primitivne razine prema realnosti stranih govora i izgovora.

Dok smo se na taj način lako odlučili za primjenu sistema transkripcije, bilo je mnogo teže odlučiti se do koje će granice ići razlikovanje stranih glasova u transkripciji, odnosno koliko će različitih znakova sadržavati naš fonetski alfabet i napokon kakvi će se grafički znakovi upotrebiti za predočivanje glasova, koji se razlikuju od naših. Kako se u enciklopedijskim izdanjima moraju transkribirati riječi iz najrazličitijih jezika, inventar glasova, koje bi prema znanstvenoj transkripciji trebalo razlikovati, iznosio bi nekoliko stotina.

Fonetičari se ne slažu u karakterizaciji svih tih glasova, i to u prvom redu zbog toga, što je pojedinačan, samostalan glas zapravo umjetna izolacija iz živog govora. Glasovna okolina utječe na svaki individualizirani glas, dajući mu različite karakteristike, osobito s obzirom na mjesto tvorbe zbog položaja govornih organa uvjetovanih glasovima, koji se nalaze ispred ili iza individualiziranog glasa. Gotovo je nemoguće u opisu pojedinog glasa odrediti što je na njemu vlastito, a što je uvjetovano njegovom fonetskom okolinom. Golema većina glasova koje je znanstvena fonetika individualizirala u pojedinim jezicima rezultat su eksperimentalnih istraživanja izvršenih pomoću tehničkih pomagala, a nisu plod analize neposredno danih akustičkih podataka. Godine na pr. prođu kad naš radnik u Francuskoj akustički razlikuje nazale. Polazeći od ovih činjenica mi smo utvrdili nekoja načela, po kojima smo reducirali i inventar stranih glasova i tako stvorili, relativno ograničen, sistem transkripcije.

a) Veću smo pažnju posvetili stranim jezicima, s kojima naš prosječni čovjek dolazi u dodir, dakle svjetskim jezicima i jezicima naših susjeda, dok su površnije obrađeni manje pristupačni, i malo kome poznati jezici. U skladu s tom »diskriminacijom« svođenje stranih glasova, koje treba transkribirati na određene elemente našeg sistema, postalo je elastično; glasovne osobine rijetko poznatih jezika više se podomaćuju, nego glasovne osobine poznatijih i nama pristupačnijih jezika.

b) Zanimarili smo razlikovanje glasova, koje se u praktičnom sporazumijevanju s obzirom na naš glasovni fond pokazalo nevažnim. Tako jednako transkribiramo otvoreno ili zatvoreno »o« u francuskom ili talijanskom jeziku. Isto tako neoboje ili djelomično neoboje poluvokal u francuskom, engleskom, turskom, arbaškom i t.d. jeziku; različite vrste retroflektiranog »k« u poljskom, arapskom, arbaškom, engleskom i t.d.; različite vrste »t« u ruskom, švedskom, francuskom, mađarskom i t.d. jeziku.

c) Istaknuti su i fonetski individualizirani glasovi kojih u našem jeziku nema, a koji se približno jednaki javljaju u više stranih jezika različitih grupa i porodica, kao što su na pr. vokali tipa »u«, »oe«, konzonanti kao nazalizirani vokali i t.d. Praksa pokazuje, da se najveći falsifikati izgovora zbivaju upravo s tim glasovima, koji su u neku ruku istaknuti predstavnici »općesvjetskog« glasovnog alfabeta.

Za osnov našeg sistema transkripcije uzeli smo niz od 30 glasova i slova naše štokavštine; na glasovnom nizu 30 štokavskih glasova počiva opis svih stranih glasova, koje smo unijeli kao individualne fonetske elemente u naš sistem, a na latiničkim slovima, koja predočuju 30 štokavskih glasova osnivaju se svi grafički znakovi našeg fonetskog alfabeta. Kako su osnova našem fonetskom alfabetu općepoznata latinička slova, kojima su, kad se radi o glasovima kojih nema u našem jeziku dodani dijakritički znakovi, dobit će i onaj čitač, koji ne bude pazio na dijakritičke znakove, nekakav izgovor strane riječi, t.j. izgovor u okviru pučke transkripcije, u kojoj su svi glasovi svedeni na glasove domaćeg jezika. Drugim riječima, naša transkripcija, ako se ne obaziremo na dijakritičke znakove, predstavlja u cijelosti pučku transkripciju. Na taj način dali smo sistem transkripcije, koji se može upotrebiti ne samo za latinicu, nego i za ćirilicu.

9. *Odstupanje od pravopisa.* Bilo bi idealno kad bi u svim našim enciklopedijskim izdanjima problem pravopisa bio riješen dobro i na jednak način. To, radi naših posebnih prilika nažalost nije bilo moguće, što pogotovu vrijedi za Enciklopediju Jugoslavije, koja se uređuje na federalističkom principu. Na temelju sporazuma republičkih redakcija stvoren je zaključak obvezatan za Centralnu redakciju, da jezik i pravopis pisaca ima ostati onakav kako oni pišu. Slovenski i makedonski članci prevode se na hrvatski ili srpski. Tako ćemo u Enciklopediji Jugoslavije imati i ijekavski i ekavski govor, i Boranićev i Belićev pravopis, a da zbrka bude što veća cijeli niz pisaca ne piše ni Belićevim ni Boranićevim pravopisom nego svojim, i ljubomorno traže da se njihov način pisanja poštuje. Razumije se, da ove dobre želje ne možemo prihvatiti i da u konačnoj redakciji provodimo Boranićev ili Belićev pravopis, prema tome iz koga je kruga autor. Neprilika je međutim baš s Belićevim pravopisom. Pisci iz beogradskog, srbijanskog kruga pišu po trima varijacijama Belićeva pravopisa: po Belićevu odnosno srbijanskom pravopisu do diktatorskog pravopisa, srednja generacija piše po diktatorskom, a najmlađa generacija naučnih radnika piše po najnovijem izdanju Belićeva pravopisa, a taj je u određenim elemen-

tima toliko »širokogrudan« da ni najpomniji čitač ne može pravo odsjeći da li pisac griješi ili ne griješi. Postoje cijeli rečenični nizovi, sa pet, šest uklopljenih, zavisnih i nezavisnih rečenica, a nigdje nijednoga zareza. Da se s druge strane nadoknadi ovaj gubitak zareza, jedan dio beogradskih pisaca upotrebljava – valjda iz inata – zareze upravo kao da su iz Broz–Boranićeve škole, pa na pr. svaku relativnu rečenicu odvajaju zarezom. Kolikogod mi nastojali da nekako uvedemo red u tu pravopisnu zbrku uvjeren sam da će E. J. u tom pogledu biti mali muzej naših pravopisnih nevolja i muka.

A i mi sami, nadamo se iz opravdanih razloga, svijesno odstupamo u određenim pitanjima i od Boranićeva i od Beličeva pravopisa. Napomenut ću ovdje slučajeve kod kojih se u većoj ili manjoj mjeri udaljujemo i od jednog i od drugog pravopisa. Tako na pr. mi sva geografska imena pišemo onako kako ih piše narod kome pripadaju; od ovog pravila odstupili smo u ovim slučajevima:

a) našim ustaljenim oblicima pišemo imena kontinenata, oceana, velikih jezera, mora, rijeka, gorja, država i poznatijih pokrajina.

b) Isto tako našim ustaljenim oblicima pišemo geografska imena koja su dobila naš naziv u starini i na taj način postala dijelom naše jezične baštine (Atena, Beč, Budimpešta, Bukurešt, Carigrad, Celovec, Firenca, Kijev, Krakov, Lavov, Lisabon, Milan, Mleci, Napulj, Nica, Pečuh, Rim, Solun, Laba, Loara, Odra, Pad, Temza, Vag, Visla i t.d.

c) Geografska imena iz suvremene Grčke prenosimo u originalnom obliku, ali u engleskoj latiničnoj transkripciji; isto tako u engleskoj transkripciji pišemo geografska imena Bliskog i Dalekog Istoka.

d) slovenska vlastita imena dekliniramo po propisima Boranićeva pravopisa osim ovih izuzetaka:

slovenska (slovenačka) prezimena na kraju s naglašenim »e« ne dobivaju u kosim padežima -t-ispred padežnog nastavka: Smole, Stele, Smolea, Stelea, a ne Smoleta, Steleta.

Slovensko nepostojano e pišemo kod prezimena i u kosim padežima premda se ono u govoru redovito ne čuje: Jirečeka, Hudeca, Orela, Jakobeka, Nemecca, prema Jiriček, Hudec, Orel, Jakobek, Nemecc.

e) Kod deklinacije stranih, neslovenskih vlastitih imena odstupamo od Boranićeva pravopisa:

kad je na kraju same vlastite imenice nenaglašeno »e«, padežne nastavke dodajemo nominativnom obliku: Shakespeare–Shakespearea, a ne Shakespeara kao što piše Boranić; Molière–Molièreau;

Stranim prezimenima i imenima na -i, -y, ne dajemo u kosim padežima -j- između posljednjeg glasa u nominativu i padežnog nastavka: Verdi–Verdia; Grevy–Grevya; ako bi mogla nastati sumnja kako glasi nominativ između dočetka i padežnog nastavka stavljamo crticu: Vespucci–a, Gramasci–a.

f) Strana ženska imena koja svršavaju na suglasnik dekliniramo kao imena na -a: Carmen, Carmene.

g) strana prezimena i imena donosimo na dva različita načina:

u izvornoj grafiji pišemo prezimena i imena ličnosti svih naroda koji se služe latinicom;

u grafiji nekog stranog svjetskog jezika, engleskog, francuskog i t.d., donosimo imena ličnosti Bliskog ili Dalekog Istoka, ukoliko se kod nas nije za pojedine ličnosti udomačila neka približna fonetska grafija – prema tome pišemo Lao Tse, Jiroshige, Chandra, ali Čang-Kaj-Šek.

10. *Istraživanje na terenu.* U Enciklopediji Jugoslavije donosimo detaljne karte naših krajeva (bit će preko 100 karata). Površnom analizom naziva utvrdili smo da su u svim našim kartama i predloščima do kojih smo mogli doći mnogi lokaliteti krivo uneseni, jezično nagršeni i sl. Nastojali smo da dođemo do ispravnih naziva preko organa vlasti, ali to naše nastojanje nije donijelo nikakva ploda. Radi toga predviđamo cijeli niz istraživanja na terenu, možda u zajednici sa nekim drugim ustanovama. Već ovoga proljeća krenut će jedna naša ekipa u zapadnu Istru, da ispita na terenu kakvi su nazivi uobičajeni

kod tamošnjeg naroda i da li su podaci, kojima raspolazemo ispravni. Isto tako ljeti krenut će možda dvije ili tri ekipe u jugozapadne krajeve Jugoslavije.

11. *Rječnik književnog jezika*. Povelili smo razgovore s nekim našim uglednim lingvistima za izradbu rječnika književnog jezika hrvatskog ili srpskog. Razgovori su pokazali da bismo za vrlo kratko vrijeme mogli dobiti takav rječnik. Organizacija posla nije još dobila definitivan oblik.

Ne znam, da li sam vas zadovoljio. Nastojao sam pukim nabranjanjem iznijeti pred vas područja na kojima radimo. Iako L. Z. nije ustanova za književnost i lingvistiku, ipak držimo da ćemo i na tom području, kad izvršimo svoj program, dati skromni prilog razvitku naše nauke o književnosti i naše lingvistike.

MATE UJEVIĆ

PRILOG III

POPIS RADOVA MATE UJEVIĆA

Ovaj popis radova Mate Ujevića izrađen je na temelju kataloga i fondova Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, knjižnice Historijskog arhiva u Zagrebu i, kao najvažnijeg tj. najizdašnijeg izvora, Kataloga bibliografije periodike od XVIII. st. do zaključno 1945. koji se nalazi u Leksikografskome zavodu »Miroslav Krleža« u Zagrebu. Također su pregledane ove enciklopedije: *Hrvatska enciklopedija*, 1–5, Zagreb 1941–1945; *Pomorska enciklopedija*, 1–8, Zagreb 1954–1964; *Enciklopedija Jugoslavije*, 1–8, Zagreb 1955–1971; *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, 1–4, Zagreb 1959–1966. Neki od nepotpisanih članaka u raznim enciklopedijama identificirani su preko Izvadka iz bibliografije Mate Ujevića, Zagreb 1965, rkp. od ukupno 154 jedinice, sačuvan kao originalni Ujevićev rad u RO Mate Ujevića. Postoji i šira verzija sa 162 jedinice. Također u RO Mate Ujevića nalazi se još jedna Ujevićeva bibliografija, koju je sam izradio, Bibliografija radova s nesačuvanim tekstom, 333 jedinice. Ovdje su i podaci o pseudonimima, šiframa i siglama kojima se služio Mate Ujević. Evo njihova popisa: André Dalle, Disky, D. M. Jakovljević, Edy Našinsky, G. de Lully, G. D'Olivo, G. Vasilijev, i.č., J. M. U., John Lobroock, Jota Supscriptum, J. S., J. Sučević, M. Haronski, m.i.č., M. Sučević, M. U., M. Ujević, Pelivan Efendija, S. Hebrera.

Od nekoliko tisuća nepotpisanih članaka koji su objavljeni u *Hrvatskoj enciklopediji*, *Pomorskoj enciklopediji*, *Enciklopediji Jugoslavije* i *Enciklopediji likovnih umjetnosti* sigurno je mnoge napisao Mate Ujević, ali oni za koje se nije moglo sa sigurnošću utvrditi njegovo autorstvo nisu uneseni u Popis radova Mate Ujevića.

UPOTRIJEBLJENE KRATICE U POPISU RADOVA MATE UJEVIĆA

Enciklopedija Jugoslavije	EJ
Enciklopedija likovnih umjetnosti	ELU
Hrvatska enciklopedija	HE
Hrvatska prosvjeta	HP
Hrvatska straža	HS
Hrvatski list (Osijek)	HL
Jadran	J
Književni tjednik	KT
Luč	L
Mladost	M
Narodna politika	NP
Obitelj	O
Pomorska enciklopedija	PE
Savremenik	S
Slovenec	SI
Vienac	V

1922.

Pred novu kazališnu sezonu. J br. 76, 2.
 Josip Kosor: U Caffè du Dôme. J br. 77, 2.
 (Dva prikaza) O piscu i dramu: Björnjerne Björnson
 »Leonarda«; B. Nušić: Protekcija. J br. 78, 2.
 Portrait i predstava; Oskar Wilde Glavno je da se zove

- Ernest. J br. 81, 2.
Pred sutrašnju predstavu, Henrik Ibsen. J br. 83, 2.
Iz kazališta. J br. 86, 2.
Dramatizacija Bijedne Mare. J br. 90, 2.
Branko Storov. Nova Lirika: »Struje«. J br. 92, 2.
Oni, koji dolaze. Studium (sv. 5 knj. II. Novembar 1922. Izdaje kat. đništvo u Splitu). J br. 99, 2.
Noćne vizije. Branku Storovu. J br. 102.
Naše književne neprilike. J br. 102.
Danas. J br. 102, Božićni prilog, 2.
Deanović-Petavić: Antologija savremene jug. lirike. J br. 102.
Ja sit sam uma, gospode! Split, 30. X. 1922. J br. 102.
Didaktična pjesma našeg pokoljenja. J br. 102.
Narcis Jenko: »Razlomci«. (Izdala Narodna Prosvjeta u Zagrebu.) NP br. 172, 2.
Intimna ispovijest. Split. (Iz Studiuma.) L br. 7/8, 208.

1923.

- Ivo Tijardović: Pierrot Ilo, J br. 1, 2.
Deformiranje narodnoga karaktera, Krivodol, jula 1923, J br. 39, 1.
Ilija Jakovljević. HP br. 5, 224–230.
Opaske o Uderiku Donadiniju. HP br. 10, 441–446.
Nove staze. HP br. 10, 456.
Život Tome Ivića. (Fragmenti iz romana.) HP br. 11, 518–528; br. 12, 546–554.
Knjiga belih snova. (Silvin Sardenko: Dekliške Pesmi.) HP br. 12, 578–580.
Pisac Dokonica. HP br. 12, 580–583.
Poezija daljina. Narodna politika br. 74, 4.
Plave oči i kavana. HP br. 1, 45–46.

1924.

- Povodom jedne drame (Janez Jalen: Dom). HP br. 4, 184–188.
Dva oka u februaru. (Proza u »stihovima«.) HP br. 5, 210.
San Marka Markovine. (Priča o idealistu.) HP br. 5, 213–219.
Portreti. II. Josip Stritar. HP br. 7, 319–325.
Braća. HP br. 10, 415–422; br. 11, 466–472.
Predanje u noći. NP br. 16, 4.
Pavao Butorac: Socijalna zadaća Slovenstva. Dubrovnik, 1924. Tisak i naklada Dubrovačke Hrvatske
Tiskare, Socialna misel br. 5, 128.
Umjetnici i umjetnici. Hrvatska riječ (Split) br. 138. »Narodni mučenici« (Naš trijumf). J br. 44, Božićni
prilog, 6–7.
Prigodom smrti Izidora Poljaka. L br. 1, 18–20.
Nova iskustva. L br. 1, 2–6.
Knjige društva sv. Jeronima za 1925. L br. 1, 20.
Zumbuli. L br. 1, 24.
Kad bijeli anđeli mru... (Mojoj pokojnoj prijateljici.) L br. 2/3, 43–44.
Pjesma o Eunoji. L br. 2/3, 51.
Priča o zemlji Martiloniji. (Legenda.) L br. 2/3, 53–54.
Riječ o pjesmama Sudete. L br. 2/3, 61–63.
Jubilej Nine Vavre. L br. 2/3, 65–66.
Pismo sestri mojih grčeva. L br. 4, 87.
Dr. Velimir Deželić. Zvuci iz Katakomba. L br. 4, 96.
Nova Revija. (Revue Nouvelle.) L br. 4, 104.

- Dajte nam zemlju našu i ljude naše. (K problemu naše književnosti.) L br. 5, 107–113.
Sveta Godina. L br. 6, 129–130.
Za vjeru i dom. L br. 6, 150.
O pjesniku ove zbirke. U: D. Sudeta, Osamljenim stazama, Virje 1924, 5–8.

1925.

- Na starim stazama. L br. 7/8, 153–155.
Smrt starog rodoljuba. (Pripovijest, koja bi mogla biti istinit događaj.) L br. 7/8, 159–164.
Nakon dvadeset godina. (Osvrt na kulturno stanje u Hrvatskoj prije pojave našega pokreta i pogled na razvitak pokreta kroz 20 godina.) L br. 9–10, 206–212.
Život Tome Ivića. Riječ cijenjenom i prepoštovanom čitaču. L br. 9/10, 333–337.
Vizije. L br. 9/10, 352–353.
Bolne strofe. L br. 9/10, 347.
Pogovor urednika. L br. 9/10.
Jubilarni almanah Luči. NS br. 11.
O almanahu Luči. J br. 15, 9.
Almanah »Luči«. NP br. 15, 8.
Povodom jedne zbirke pjesama. (Ivo Horvat: Zvuci osame). J br. 27, 2; br. 28, 4.
Značenje orlovstva u katoličkom pokretu. NS br. 28.
Izložba g. Stjepana Bakovića. J br. 28, 5.
Dvadeset dana po Italiji. (Impresije.) L br. 1, 2–3; br. 2, 2–3; br. 4, 2–4; br. 6/7, 3–4; br. 8, 2–3; br. 11, 5–6; br. 12/13, 5–6.
Slavenski blok. L br. 1, 4.
Zašto je ovakova Luč; L br. 1, 6.
Đaci – patnici. L br. 1, 7.
Za vjeru i dom. L br. 2, 3.
Opera Cardinal Ferrari. (Na razmišljanje.) L br. 2, 5.
Stopama oca Kreka. L br. 4, 1.
Ivo Horvat: Zvuci osame. L br. 4, 4–5.
Pohodi. L br. 6/7, 6.
Petar Grgec. L br. 6/7, 11.

1926.

- Riječ o književnosti. L br. 2, 7–8; br. 4, 72–73; br. 6/7, 117–119; br. 8, 150–152; br. 9, 165–166; br. 10, 185–186.
Neugodne pojave. L br. 8, 7.
(P. Grgec) Kod Namjesnika Kristova. L br. 9, 2–3.
Pjesma braće. Đuki Sudeti. L br. 9, 4.
U Luči o Luči. L br. 10, 7.
Henri Gheon: Siromah pod stepenicama. L br. 11, 2–3.
Naš je Stanko mrtav... L br. 2, 11.
Etički individualizam. L br. 12/13, 1.
Nazad osamdeset godina. (Prva hrvatska opera: Ljubav i zloba.) L br. 12/13, 4–5.
Kojim pravcem da podemo? NP br. 14, 7.
Život Tome Ivića. (Kako je Toma zaboravio na sebe.) Ulomak romana. HP br. 4, 78–83.
Nove pjesme Đure Sudete. J br. 13, Uskrсни prilog, 1.
Recimo koju prigodom Almanaha šibenskih đaka. J br. 33, 2–3; br. 34, 2–3.
Pismo iz Zagreba. Zagreb, 13. IX. J br. 39, 3; br. 40, 3.
Božić Ivana Kraljevića. (Iz romana U Dimu.) J br. 53, Božićni prilog, 3.
O Fra A. Kačiću Miošiću. M br. 2/3, 47–48.

Veliki Splićanin Marko Marulić. M br. 8, 206–209.

Selo i grad. M br. 10, 265–266.

Riječ o književnosti. L br. 4, 72–73; br. 6/7, 117–119; br. 8, 150–152; br. 9, 165–166; br. 10, 185–186.

O pjesmi. M br. 5, 110–111.

O Janku Veselinoviću. M br. 5, 101–102.

Omladina u narodnom životu. M br. 6, 129–130; br. 7, 171–172.

O Petru Hektoroviću. M br. 9, 242–245.

1927.

Josip Juraj Strossmayer. M br. 4, 67–68.

Ivan Gundulić. M br. 7, 175–177.

Đuro Sudeta. M br. 11/12, 316.

Zoška Kveder. JP br. 1, 18.

Dvije knjige pripovijesti. HP br. 2, 42–43.

Grad na gori. (Almanah bogoslovnog zbora Stadler 1896–1926. Sarajevo) NP br. 11, 2–3.

Juraj Kocijanić: Pape i hrvatski narod. Zagreb. Naklada Nadbiskupske tiskare. NP br. 37, 2.

Ivo Horvat. NP br. 108, 27.

Iso Kršnjavi. L br. 9, 167–168.

Franjevački napori. NP br. 24, 2.

Dvije zbirke pjesama. HP br. 3, 66–69.

Romani Društva sv. Jeronima. (Povodom F. Barclay: Kroz vrtna vratašca.) NP br. 9, 2–3.

Riječ o poeziji Đure Sudete. NP br. 30, 2–4.

Povodom dviju knjiga. (O. Dr. Karlo Eterović, Fra Filip Grabovac, Cvite Skarpa, Marin Sabić) NP br. 42, 2–3.

Uz knjigu g. Grgeca (»Gospodin Rafo«) NP br. 74, 2–3.

Literarni mozaici. (Povodom knjige dra. V. Deželića, ml. Sofiju odabra.) NP br. 81, 2–3.

Sudetin broj Hrvatske Prosvjete. NP br. 103, 2.

Povodom stogodišnjice Janka Jurkovića. NP br. 108, 12–13.

Gjuro Sudeta. Savremenik, br. 7–8, 361–362.

Pojam Aleksandra Manzoni. HP br. 12, 268–269.

Knjiga o književnosti. HP br. 12, 272.

Bora Stanković. NP br. 87, 3–4. 1928.

1928.

Novele iz životinjskog svijeta. HP br. 2, 47.

Organizacija hrv. kat. daštva. J br. 1–2, 12.

Dvije o našim kulturnim prilikama i neprilikama. J br. 4, 5.

Naša Mladost. Njezina zadaća i razvoj. J br. 5, 7.

Manzoni. (Prigodom 100-godišnjice njegovog romana Vjerenici.) L br. 3, 91–92.

Izložba prof. Auera. L br. 3, 98–99.

O Hipolitu Taineu. (Povodom stogodišnjice rođenja.) L br. 7, 219–222.

Dr. Ivan Merz. L br. 8, 234–235.

Umjetnik i njegovo djelo. (Ulomak studije: Književna nauka i život.) L br. 9–10, 287–289.

Evo nas u osmoj godini. M br. 1, 1–2.

Ivo Horvat. M br. 1, 26–27.

Neka je slava velikom čovjeku. (O Ivanu Kreku) M br. 2–3, 33–34.

Aleksandar Manzoni. M br. 2–3, 49–51.

Stogodišnjica Janka Jurkovića. M br. 4, 89–91.

Ivan Mažuranić. (1814–1894.) M br. 6, 161–163.

Hrvati u tuđini. M br. 9, 241–242.

- Mladost Tome Ivića. Iz života dvaju mladića. Zagreb 1928, str. 133.
Fr. Mažuranić: Od zore do mraka. NP br. 40, 14.
Priča o čovjeku koji se boji djece. NP br. 40, 24.
Iz našeg redakcionog kotla. NP br. 40, 25–26.
Ivan Pregelj: Zbrani spisi. NP br. 57, 2.
Tamburica. NP br. 86, 2.
Omladina i knjiga. NP br. 88, 4.
Čika Ljuba. (Dr. Ljuba Maraković) NP br. 88, 4.
Pisma s puta. I. Naši ljudi i naši krajevi. NP br. 97, 3–4.
Šezdesetgodišnjica Društva sv. Jeronima. NP br. 127, 1.
Plač Ivana Smoljanovića. NP br. 143, 5.
Dr. Jakov Čuka. NP br. 146, 3–5.
Kazalište prigodom desetgodišnjice smrti Ivana Cankara. NP br. 168, 2.
Legende u bojama. S br. 1, 45–47.
Pismo iz Zagreba. Sl br. 112, 7.
Pismo iz Zagreba. Sl br. 116, 7.
Pismo iz Zagreba. Sl br. 121, 9.
Pismo iz Zagreba. Sl br. 126, 9.
Pismo iz Zagreba. Sl br. 133, 7.
Zagrebško pismo Sl br. 152, 7.
60 letnica Društva sv. Hieronima. Sl br. 224, 9.
Zagrebško pismo Sl br. 271, 9.
Zagrebško pismo. Od našega posebnega dopisnika. Sl br. 257, 7.
Zagrebško pismo. Sl br. 275, 11.
Zagrebško pismo. Sl br. 284, 7.
Zagrebško gledališče. Cankarjeva proslava. – Italijanske komedije. Sl br. 286, 7.

1929.

- Odgovj naše starije omladine. Kalendar sv. Ante, 67–70.
Ličnost Stjepana Radića. Hrvatska obrana br. 31, 2–3.
Bilješke s puta: Utisci iz Engleske. L br. 1, 12–13; br. 2, 59–62; br. 3, 92–94; br. 7, 227–232; br. 9–10, 325–328.
Književnik i publika. L br. 1, 29–31.
Kongres »Pax Romanae« u Cambridgeu. L br. 1, 34–35.
Tri nova odjela. (Novela.) HS br. 24, 15.
Jedna knjiga o radničkom pokretu (Vitimir Kovač: Povijest radničkog pokreta u Hrvatskoj i Slavoniji.) HS br. 66, 5.
»Delikatnosti« g. Miroslava Krležu. HS br. 70, 2.
Don Frane Bulić slavi šezdesetgodišnjicu misništva. HS br. 105, 2.
Ovogodišnje Kolo Matice Hrvatske. NP br. 20, 5.
Zanovići. (Uz monografiju g. Mirka Brejera.) NP br. 23, 5–6.
Ikonostas g. M. Đurića. NP 42, 5.
Bijelo Markovo janje. Biblijska legenda. NP br. 76, 6–7.
Rječnik g. M. Čurčina. NP br. 135, 5.
Odluka gospođe Matilde. O br. 6, 101–102.
Mikulina Sabina. O br. 41, 685–686.
Priča o galebu. O br. 43, 718–719.
Rešetke na prozorima. O br. 46, 775–776.
Mrtvi dvor. O br. 48, 798.
On je ne razumije. O br. 51, 845–846.

- Večer u Londonu. (Impresije s puta.) London 20. kolovoza.
Selo i grad, I/1928–1929, 28–34.
Zagrebsko pismo SI br. 10, 7.
Zagrebsko pismo. SI br. 17, 9.
Zagrebsko pismo. SI br. 24, 7.
Zagrebsko pismo. SI br. 27, 71.
Zagrebsko pismo. SI br. 28, 7.
V spomin Amošta Grunda. SI br. 30, 7.
Zagrebsko pismo SI br. 33, 7.
Zagrebsko pismo. Interesanten članek o Merežkovskem. SI br. 46, 7.
»Gospoda Glembajevi«. SI br. 52, 7.
Zagrebsko pismo. SI br. 54, 9.
Zagrebsko pismo. SI br. 66, 9.
Zagrebsko pismo. SI br. 70, 14.
Zagrebsko pismo. SI br. 99, 9.
Zagrebsko pismo. SI br. 103, 7.
Zagrebsko pismo. SI br. 107, 13.
Zagrebsko pismo. SI. br. 119, 7.
Naša hagiografija. SI br. 122, 7.
Tolstega številka Nove Evrope. SI br. 128, 7.
Zagrebska premiera Meistersingerjev. SI br. 140, 6.
Zagrebsko pismo. SI br. 142, 7.
Bilanca zagrebskega gledališča. SI br. 156, 7.
Hrvatska »moderna« in Hrvatska revija. SI br. 157, 9.
Zagrebsko pismo. SI br. 211, 5.
Zagrebska razstava Ex librisov. SI. br. 158, 5.
Zagrebsko pismo. SI br. 219, 7.
Knjiga o ljudskem odru in pasionskih igrah. SI br. 225, 7.
»Hrvatska revija« o Vojnoviću, SI br. 233, 7.
Začetek zagrebske dramske sezone. SI br. 225, 7.
Gradišćanski Hrvati. SI br. 238, 7.
Velika abeceda v Zagrebu. SI br. 245, 7.
Chicago. (Drama M. Watkinsa) SI br. 259, 7.
Senilnost g. Ljube Babića. SI br. 266, 7.
Iz hrvatskega kulturnega sveta. SI br. 274, 7.
Hamlet v Zagrebu. SI br. 280, 7.

1930.

- Dvije kritičke knjige. HP br. 3, 68–69.
Tragedija realizma, Modema i još koješta. HS br. 52, 3; br. 53, 3.
G. L. Žimbek o g. Tinu Ujeviću. HS br. 55, 3.
Gospodo otkazujem stan ... HS br. 65, 5.
Profesorova ljubav. HS br. 68, 5.
Prijatelj ogrlica i biserja. HS br. 69, 5.
Tjtujuškin je izgubio službu. (Sovjetska humoreska.) HS br. 73, 5.
Uložna knjižica. HS br. 80, 5.
Avijonski suputnik. HS br. 81, 5.
Tabuzova ženidba. HS br. 88, 5.
Kolo Hrvatskih književnika. G. dr. V. Deželić st. o sadašnjem radu Kola Hrvatskih Književnika. HS br. 92, 5.

- Društvo sv. Jeronima. Izjava urednika g. dra Andrića. HS br. 92, 6.
G. Dr. Batušić o radu kazališta. HS br. 92, 8.
Kod pjesnika Hrvatskog Zagorja. G. Domjanić o Pen-klubu i o proslavi u Ljubljani. HS br. 92, 8.
Oni gore i mi amo dolje ... HS br. 92, 9–10.
G. dr. Maraković o Hrvatskoj prosvjeti. HS br. 92, 10.
Matica Hrvatska u sadašnjosti. Predsjednik Matice Hrvatske o Matici. HS br. 92, 11.
Hrvatska bogoslovska akademija. HS br. 92, 14–15.
Štivo za svakoga. (Humoreska) HS br. 100, 5.
Jedna korisna i potrebna knjiga. Knjiga za tebe, izdanje Narodne prosvjete u Zagrebu. HS br. 101, 4.
Kandilo u kutu sobe. HS br. 103, 5.
A. Kovačević: »Narodna duša«. HS br. 118, 4.
Uskrsno jaje. HS br. 118, 5.
Plač djeteta. HS br. 114, 5.
O jednoj mački. HS br. 124, 5.
Univerzalni alfabet. HS br. 125, 5.
Mikulina Sabina. HS br. 128, 5.
Rešetke na prozorima. HS br. 131, 5.
Vjerni prijatelj. HS br. 159, 2.
Zbirka dobrih pjesma. Ivo Lendić: *Lirika*, Zagreb 1930, HS br. 200, 4.
Gramofonska ploča. HS br. 201, 5.
Zvonik uzdah i reklame. HS br. 203, 5.
Ubogi siromašni junak. HS br. 212, 5.
Zagrebačka razmišljanja. (O tržnici, uređenju Kaptola, o poslovima na zagrebačkom zboru i o obilju svijetla) HS br. 214, 5.
Monografija o fra Grgi Martiću. HS br. 215, 4.
Zadnji Ave. HS br. 215, 5.
Đuro Sudeta: »Mor«. HS br. 217, 4.
Po svojoj vrijednosti. HS br. 220, 5.
Kultura pobjeđuje. HS br. 222, 5.
Zagrebačka razmišljanja. (Domišljati vlasnici kinematografa i ostale stvari) HS br. 223, 5.
Postanak Medvjeda Brunda. G. Vladimir Nazor priča o postanku Medvjeda Brunda. HS br. 228, 4.
Prije deset godina. HS br. 230, 5.
25-godišnjica novinarskog rada g. Terseglava. Zagreb, 2. X. HS br. 232, 2–3.
Zagrebačka razmišljanja. Čednost štampe i još koješta. HS br. 232, 5.
U potrazi za senzacijama. HS br. 241, 5.
Princ Nochados i njegova žena. HS br. 242, 5.
Zagrebačka razmišljanja. (Bedra u literaturi, revanš iliti: pamet u glavu i tako dalje) HS br. 245, 5.
Historija i geografija u ovogodišnjim jeronimskim knjigama. HS br. 246, 4.
Tuga jeseni. HS br. 246, 8.
Ispit ljubavi, HS br. 248, 8.
Ćuškanje desno i lijevo. (Dvoboj g. Miroslava Krlježe i Rudolfa Maixnera.) HS br. 257, 4–5.
Gvido Tartaglia, kao pripovjedač. HS br. 261, 4.
Pisci na veliko. HS br. 267, 8.
Skulptura Marina Studina. HS br. 293, 4+1.
Glas sa sjevera. (Ignac Horvat: Gradišćanke.) L br. 2, 79.
Korespondencija Rački–Strossmayer. L br. 3–4, 101–104.
Prerana smrt. O br. 5, 66.
Hasanaginica u pjesmi i drami. O br. 25, 402–406.
Najbolji hrvatski književni kritik. K 25. godišnjici književnoga rada dra Ljubomira Marakovića. O br. 50, 801.

Umjetnost Marina Studina. O br. 52, 844–846.

Nekaj hrvatske kulture balance. Sl br. 11, 7.

Pismo iz Zagreba. Sl br. 14, 7.

Zagrebsko pismo. Sl br. 20, 6.

Zagrebsko pismo. Sl br. 22, 7.

Hrvatske publikacije. Sl br. 29, 7.

Zadružna škola u Zagrebu. Zadružna svijest br. 3, 2–3.

Knjiga temelj narodne prosvjete. Zadružna svijest br. 5, 4–7; br. 7, 3–5; br. 8, 3–6.

Dvadesetpetgodišnjica smrti fra Grge Martića. Zadružna svijest br. 9, 10.

1931.

Credo in unum Deum. (Dojmovi jedne večeri u Lurdu.) Almanah Gospe Lurdske, 1931, 33–36.

Hrvatski pjesnik Luka Botić. (O stotoj godišnjici njegova rođenja 1830–1930.) Danica koledar za 1931, 86–89.

Hrvatska književnost. Pregled hrvatskih pisaca i knjiga. Zagreb 1931, str. 204 + 4.

Hrvatska revija 1931, 1. HS br. 17, 4.

Odabrane novele savremene hrvatske proze. HS br. 26, 4.

Epoha evropskog romantizma. Studija dra Ive Hergešića: Evropski romantizam. HS br. 30, 4.

Uspjela edicija gradišćanskih Hrvata. HS br. 34, 4.

Franc Finžgar 60-godišnjak. HS br. 36, 4.

Kapucinski magarac. HS br. 41, 8.

Fantazije g. Dra Milana Preloga. Katolicizam biskupa Strossmayera. HS br. 42, 4.

Pod svaku cijenu. HS br. 46, 8.

Novele g. Galogaže. HS br. 52, 4.

Propastil nas. HS br. 52, 8.

Voja Veljković u Srpskom književnom glasniku. HS br. 54, 4.

Lizaveta. HS br. 58, 8.

Monografija o Luki Botiću. Kerubin Šegvić: Luka Botić. Njegov život i njegova djela. Prigodom prve stogodišnjice njegova rođenja. Zagreb, 1930. HS br. 58, 4.

Kroz Hrvatsku Reviju. Kranjčević g. Miroslava Krleže. – Hrvatski sjever i jug g. Vilovića. HS br. 59, 4.

Ljudi govore g. Rastka Petrovića. Nemar naših knjižara za našu knjigu. Simpatično djelovanje g. Gece Kona. Knjiga g. Rastka Petrovića u izdanju Gece Kona, Beograd 1931. HS br. 76, 4.

Književnik i dr. Lj. Maraković. HS br. 77, 4.

Rodoljub Miroslav Ladika Zarić. HS br. 77, 9–10.

Reporterstvo g. Branimira Čosića. (Branimir Čosić: Deset pisaca deset razgovora. Beograd, g. 1931. Izdavačka knjižarnica Gece Kona.) HS br. 83, 4.

Ogledi i predavanja g. Marka Cara. HS br. 93, 4.

Obnova misterija. Izvođenje Deželić–Širolina misterija prigodom proslave dvjestogodišnjice postavljanja slike Majke Božje na Kamenitim vratima. HS br. 94, 4.

Širola: Etnografski zapisi s otoka Raba. – Gđa Sekulić o Papinju. – Šibenska katedrala u Hrvatskoj reviji. – »Pravedni« kroničar »informira«. HS br. 102, 4.

Grlica gđe Cibulić. Peti broj Hrvatske prosvjete: Kućica gđe Zagorke. Britve i Matoš. Članak o Bel-larminu u Životu. Stihotvorenija Hrvatskog radiše. HS br. 106, 4.

Kukučin u hrvatskom izdanju. Nova revija. Problem kolonija. Dvadeseta knjiga g. Opeke. G. dr. Barac o »sporu« Nazor–Mažuranić i njegovo krivo postavljanje problema. Reyslerling u Srpskom književnom glasniku. HS br. 111, 4.

Prvi i jedini g. Marka Soljačića. Ruski broj Luči. Obitelj o Poljacima. Opet o poeziji I. Franića Požežanina. HS br. 117, 4.

Beogradski Život i rad. Kastav i Kastavština u sadašnjosti. Rad g. Ante Šimčika. HS br. 124, 4.

- Hrvatska revija o Nehajevu. – Gandi u Srpskom književnom glasniku. – Savremenik protiv Savremenika. – Pravda protiv g. Grola. – Prevodi g. Nikole Šopa. – Vjera Hercega Stjepana. Dvobroj Mladosti. HS br. 135, 4.
- Nasmijani pogledi g. Ante Kovačevića. G. Budak u Hrvatskoj prosvjeti. HS br. 138, 4.
- Pismo iz Švicarske. Sumarne opaske u sumorno vrijeme. Lac Noir, 13. VIII. 1931. HS br. 190, 4; br. 193, 5; br. 197, 5; br. 202, 4.
- Vražji sluga zlato. HS br. 205, 8.
- Noć strave. HS br. 206, 8; br. 208, 8.
- Zagrebački »diktator«. Povodom otkrića spomen-ploče Đuri Deželiću u Ivanić-gradu. HS br. 207, 4.
- Socijalna revija g. Bože Dulibića. Najzanimljivija historija Zagreba u Narodnoj starini. HS br. 220, 4.
- Čmogorci g. M. Pavičevića. Spomen spisi prigodom proslave Đure Deželića. Novi broj Hrvatske prosvjete. HS br. 234, 4.
- Historija konja na fronti. HS br. 241, 8.
- Starčević i Pavlinović u Hrvatskoj reviji. »15 dana« referira o pet novih knjiga g. Nazora. Novo godište subotičke Danice. Spomenspis pittsburške hrvatske katoličke župe. More u poljskoj književnosti. Obitelj. G. Vapa u Životu i radu. HS br. 255, 4.
- Luč, Hrvatska prosvjeta, Riječ, Socijalna revija. HS br. 250, 4.
- Ovogodišnji kalendari. Danica. Kalendar Sv. Ante. Napredak. Zadrugar. Hrvatski Radiša. HS br. 270, 4; br. 271, 4.
- Korespondencija Strossmayera i Račkog. HS br. 277, 4; br. 278, 4; br. 281, 4.
- Kad muž nezna šta žena radi. HS br. 282, 8; br. 284, 8.
- Giovanni Papini. HS br. 291, 13–14.
- Labuđi pjev Franje Račkoga. HS br. 292, 5–6.
- O Vjenceslavu Novaku. Povodom dvadesetpete godišnjice njegove smrti. M br. 3, 34–38.
- Fjodor Mihajlovič Dostojevski. L br. 7–8, 216–221.
- Don Mijo Pavlinović. Prigodom stote godišnjice njegova rođenja. M br. 5, 65–66.
- Fjodor Dostojevski. Prigodom pedesete godišnjice njegove smrti. M br. 6, 81–82.
- Počeci novoga nacionalizma. (Prigodom stote godišnjice Stoosove pjesme Kip domovine.) M br. 7, 104–105.
- Vražji sluga zlato... Požeške novine, br. 39, 2.

1932.

- Četvrto godište Sela i grada. HS br. 6, 4; br. 7, 4.
- Nove edicije Hrvatske Matice. Bajram žrtava g. Nametka. Š. Sarajlić: Iz bosanske romantike. Nehajev: O stogodišnjici hrvatskoga preporoda. HS br. 12, 4.
- Hrvatsko kolo. Hrvatsko kolo, književno naučni zbornik. Uredili B. Livadić i M. Gavazzi. Zagreb, 1931. HS br. 13, 4; br. 14, 4.
- U Kristovoj domovini od dra J. Andrića. Spomenica-kalendar, uredio dr. J. Šimrak. HS br. 17, 4.
- Zlatne legende nadbiskupa dra I. E. Šarića. – Letna knjiga Hrvatskog kulturnog društva u Gradišću. – Prvi ovogodišnji broj Socijalne revije. HS br. 20, 4.
- Moj prijatelj. HS br. 34, 8; br. 35, 8.
- Ivan Nevistić referira o kulturnom Zagrebu. Hrvatska prosvjeta u novoj godini. Knjiga od dra. I. Rubića o novoj Njemačkoj. HS br. 36, 4.
- Diagnoza jednog liječnika. HS br. 40, 8.
- Smrt Ivana Pravednoga. HS br. 80, 8.
- Pjesme g. Boni fačića. G. Pavičević o čmogorskim svjetiteljima. G. Krleža u prikazu g. Bogdanova. HS br. 84, 4.
- Slike u par redaka. HS br. 85, 8.
- Medicinski savjetnik. HS br. 90, 8.
- Šenoina Branka. HS br. 97, 4.

Odgovor Blažu Jurišiću. HS br. 99, 4; br. 130, 4.

Dvije knjige o ponorima. K tome jedna glupost A. Dizdarevića. HS br. 114, 4.

Portret. HS br. 114, 8; br. 115, 8.

Marčanski-križevačka biskupija ili povijest unije u Srijemu i Slavoniji [J. Šimraka]. HS br. 129, 4.

Ženin plaž HS br. 137, 8.

Odličan trik. HS br. 138, 7.

Časkanja o Topuskom. Među cvijećem i pticama. Nacionalni teatar. Neslužbena reklama. Topusko, 18.VI. HS br. 139, 4.

Predsjednica dobrotvornih društava. HS br. 145, 8.

Genijalni trgovci. HS br. 147, 8.

Interview sa jednim župnikom. G. Lončarek, župnik u Topuskom o svojoj župi i svome narodu. Topusko, juna 1932. HS br. 150, 4–5; br. 152, 4–5.

Čudan slučaj. HS br. 153, 8.

La Croix goleme štamparsko poduzeće francuskih katolika. HS br. 154, 4–5.

U kraju gdje se grli more i Slavonija. Razgovor sa župnikom Ljubača. HS br. 166, 4–5; br. 167, 4–5.

Duhovna pastva oko Zagreba. Župnik Šestina o svojim vjericima. HS br. 173, 4–5; br. 174, 4–5.

U postojbini Grgura Ninskoga. Ražanac, kolovoza 1932. HS br. 187m 4–5; 188, 4–5.

Razgovor o Silbi. Silba, u kolovozu 1932. HS br. 191, 4–5; 192, 4–5.

Razbijena lada. HS br. 192, 8.

Pjesnik vinopija. HS br. 196, 8.

Sa župnikom u Kruševu. Impresije iz Obrovca. HS br. 198, 4–6.

Odmakni od peći. HS br. 198, 8.

Nova ideja. HS br. 208, 8; 209, 7.

P. Mauriac. Rastavljena. HS br. 211, 4.

Raport. HS br. 219, 7.

Tajanstveni intervju. HS br. 225, 7.

Travnička spomenica. HS br. 225, 4–6; 226, 4–5.

Hofmannsthalov Jederman u izdanju Društva sv. Jeronima. Luč i Krijes u novoj školskoj godini.

Kronika Klisa u Hrvatskoj reviji. Gornje mjesto u Srpskom književnom glasniku. Zagreb, 14. X. 1932. HS br. 233, 4–5.

Jedina utjeha. HS br. 234, 7; br. 235, 7.

P. Grgec: Hrvatski Job šesnaestog vijeka, ban Ivan Karlović. HS br. 241, 4–6; br. 243, 4–5; br. 244, 4–5.

Udovica. HS br. 249, 7; br. 250, 7.

Povodom knjige Vladislava Kušana »Lišće na vjetru« i pripovijesti g. L. Kaisera. »Od osvita do sutona« g. Ante Dukića. HS br. 254, 4–5.

Razgovor povodom izložbe grupe trojice. Gg. Babić, Becić i Miše o svojim djelima i svojim težnjama. HS br. 258, 4.

Očiti znak starosti. HS br. 258, 7; br. 259, 7.

Naši kalendari: Danica. HS br. 261, 4–5.

Kroz tamnice i crvenu maglu... Rus o historiji srpske štampe u Južnoj Srbiji i Macedoniji. Najnoviji etnografski radovi g. dra. Božidara Širole, Zagreb, 18. XI. 1932. HS br. 263, 4–5.

Doći će k pameti. HS br. 264, 7–8; br. 265, 7.

Semjon Grigorević. HS br. 268, 7.

»Barun Ivica« među izdanjima »Društva sv. Jeronima«. Marksizam u krizi? Potreba socijalne orijentacije hrvatskih katolika. HS br. 273, 4–5.

Kako sam razbio sam sebe. HS br. 273, 7.

Naši kalendari: Napredak. HS br. 272, 4–5.

Naši kalendari: Naša domovina i Kalendar sv. Ante. HS br. 277, 4–5.

Semjon Grigorević po drugi put. HS br. 283, 7.

Jelušićev Cezar u Hrvatskoj prosvjeti. Knjiga o putu u Irsku. HS br. 286, 4–5.

Polemike oko Hrvatske straže. HS br. 290, 9.
Dvije slike. HS br. 290, 10–11.
Nakaze g. Đure Vilovića. L br. 8, 241–243.
Znakovi duša. O br. 2, 26–27.
Pet-godišnjica smrti Đure Sudete. Podravske novine br. 17, 2–3.

1933.

Problem vode. HP br. 1, 17–22.
Priznanje jednom hrvatskom filozofskom djelu. Problem spoznaje dra H. Boškovića. HS br. 59, 4+9.
Kamo ide Austrija? HS br. 93, 1; br. 94, 1; br. 96, 1; br. 103, 1.
Uz Miloradićeve Zibrane jačke. HS br. 210, 4–5; br. 214, 4.
Novi lik ilirskog pokreta. (Uz XXII. knjigu Građe.) HSD br. 217, 2; br. 219, 4–5; br. 220, 4–5.
Jovan Hranilović (Prilog za povijest br. hrvatske moderne). Zagreb 1933.
O Gradišćanskim Hrvatima. Kalendar Hrvatski Radiša, 113–119.
Pred Khuenov dolazak. Zapamćenja Čića Joze iz mladih dana. O br. 2, 36–37.
Značenje književnog rada dra Ferde Rožića. O br. 12, 247–248.
Dječja lutka. O br. 14, 291.
U pohodima kod Gradišćanskih Hrvata. O br. 42, 862–863.

1934.

Gradišćanski Hrvati. Zagreb 1934, str. 94, 2 izdanja.
Anketa Hrvatske straže o Grčkoj. (od posebnog izaslanika Hrvatske straže.) HS br. 12, 1; br. 13, 1; br. 14, 1; br. 20, 2–3; br. 23, 4+9; br. 24, 4–5; br. 28, 4+9; br. 29, 4–5.
Radio. HS br. 33, 8.
U bolnici. HS br. 125, 5; br. 126, 5–6.
Lječilišni brijač. HS br. 133, 5.
Prerana smrt. HS br. 135, 5–6.
Mrtvi dvor. HS br. 136, 9.
Mićan. HS br. 138, 5.
Slika iz pokrajinske bolnice. HS br. 141, 5.
Prekasno. HS br. 142, 9.
Lukica. HS br. 147, 13–14.
Znakovi duša. HS br. 149, 5–6.
Matildina odluka. HS br. 151, 5.
Disenterija. HS br. 152, 5.
Ledena smrt. HS br. 154, 5–6.
On je ne razumije... HS br. 155, 5–6.
Dječak s ulice. HS br. 157, 5.
Galeb. HS br. 160, 5–6.
Čevaruša. HS br. 161, 5.
Martin Bob. HS br. 171, 9–10.
Moja brada. HS br. 172, 5–6.
Morfij. HS br. 177, 7.
Er ist tot. Hilfe! HS br. 181, 5–6.
Kapetan i pikolo. HS br. 183, 9–10.
Pasja mati. HS br. 185, 5.
Ana u kupalištu. HS br. 189, 5–6.
Tomija Dorbović. HS br. 190, 5.
Pedagozi, HS br. 198, 5–6.
Košara grožđa ili profesorova savjest. HS br. 211, 9–10.

- Jež ili kako smo postali popularni. HS br. 213, 5–6.
Odgovorni urednik. HS br. 215, 5–6.
Slabi računđizije. HS br. 217, 9–10.
Tko će vjerovati. HS br. 218, 5.
Jež po drugi put HS br. 221, 5–6.
Muzičar. HS br. 228, 5–6.
Telefon. HS br. 237, 5–6.
Šešir. HS br. 240, 5.
Liječnik. HS br. 242, 5.
Globus. HS br. 244, 5.
Sablja i knjiga. HS br. 248, 5–6.
Poko. HS br. 259, 5–6.
Stan u prizemlju. HS br. 271, 5.
Niži svijet. HS br. 272, 5.
Nikolini darovi. HS br. 279, 5–6.
Muke jednog noveliste. HS br. 283, 8.
Osveta za fenjer. HS br. 287, 5.
Moja mala curica u posjetima. HS br. 291, 5–6.
Putopis. S puta u Grčku. O br. 5, 88–89.
Putopis iz Grčke. Dojmovi iz Atene. O br. 6, 99–100.
Putopis iz Grčke. Atena po danu i po noći. O br. 7, 128–129.
Anka v kopaljšću. SI br. 274, 13.
V senci ježeve slave. SI br. 295, 12.
Jovan Hranilović. (Prilog za povijest hrvatske moderne.) Posvećeno dru J. Šimraku. Spomenica kalen-
dar grkokatolika križevačke biskupije. 129–236.
Život i rad Jovana Hranilovića. Žumberačke novine br. 9, 2–3.

1935.

- Abesinija. Zagreb 1935, str. 32.
Opaske uz XV. godište Hrvatskoga kola. HP br. 1–2, 46–48.
Pupe pred pupama. HS br. 7, 8.
Načelnikova II savjest. HS br. 8, 8.
Načelnikove muke. HS br. 9, 8.
Princesin doktor. HS br. 10, 8.
Predavanje s diskusijom. HS br. 19, 8.
Liječnički savjet. HS br. 20, 8.
Pregled štampe. HS br. 21, 8.
Susjetka. HS br. 26, 8.
Crna kava. HS br. 29, 8.
Muke prijatelja Ivana. HS br. 37, 8.
Bakterije. (Posvećenom kineskom supamiku u Obitelji.). HS br. 39, 8.
Naša domovina. Ljetopis Hrvatskog kulturnog društva u Gradišću 1935. HS br. 40, 4.
Lovčevi zapisci. HS br. 42, 8; br. 43, 8.
Divan advokat. HS br. 45, 8.
Žive novine. HS br. 63, 8.
Pravi Stradivarius. HS br. 69, 8.
Iznenadenje kod staretinara. HS br. 74, 8.
Jadni apotekari. HS br. 79, 8.
Anin prvi nastup. HS br. 86, 8.
Moji gosti. HS br. 98, 12.

- Profesor liječi bolesni zub. HS br. 101, 8; 102, 8.
Ošišani jež. HS br. 119, 8.
Pelivan efendija. HS br. 120, 8.
Markovi gosti. HS br. 131, 8.
Pisac na ferijama. HS br. 161, 8.
Dva svijeta. HS br. 174, 8.
Suza. HS br. 181, 8.
Zadarska čakulanja. HS br. 186, 8.
Roko Dunatov. HS br. 189, 12.
Mušičava publika. HS br. 207, 8.
Opozicionalci. HS br. 218, 12.
Nikada više. HS br. 228, 8.
Najstarija država na svijetu. U Abesiniji sve do danas vladaju potomci izraelskog kralja Salomona. – Krvave borbe tokom stoljeća sa unutrašnjim i vanjskim neprijateljima. – Abesinski negus – kralj kraljeva. HS br. 242, 7.
Raport o promoćumim ljudima. HS br. 250, 8.
Dječja kolica. HS br. 254, 8.
Dobar učenik. HS br. 287, 8.
Spasilac. HS br. 291, 8.
Svršetak teorije »importa« (Ilirski pokret je autohtoni.) Jadranski dnevnik br. 320, 41–42.
Khuenova vladavina u Hrvatskoj. Khuen i opozicija. Starčević i Strossmayer. Rezultati Khuenova režima. L br. 5, 5–6.
Abesinija i abesinci. O br. 36, 672–673; br. 37, 692–693; br. 38, 712–714; br. 39, 733–734; br. 40, 754–755; br. 41, 766; br. 42, 794–795.
Spaljenje mađarske zastave. Pred 40 godina. O br. 43, 814–815.
Sudenje hrvatskim đacima g. 1895. O br. 44, 824–825.
Hrvatska geneza Ilirskog preporoda. O br. 49, 927–929.
Jedna nova knjiga Gradišćanskih Hrvata. Povest katoličanske crikve [M. Meršić]. Obzor br. 231, 1.
Za jednu dalmatinsku kulturnu orijentaciju. Pisanje Magazina Sjeverne Dalmacije. Obzor br. 236, 1–2.
Gradišćanski Hrvati i naše veze s njima. Obzor Spomen-knjiga 1860–1935, 97–99.

1936.

- Ante Starčević. HP br. 3, 89–95.
Uz osamdesetgodišnjicu dra. A. Bauera. HP br. 3, 103–104.
Jadranski koledar za 1936. HP br. 3, 125–126.
Prvi januara. HS br. 3, 8.
Tata, zapiši to! HS br. 13, 8.
Dječja pouka. HS br. 28, 8.
Prijateljice. HS br. 55, 8.
Njezino maleno srce. HS br. 84, 8.
Laje, laje. HS br. 93, 8.
Novo odijelo. HS br. 96, 8.
Javna govornica. HS br. 105, 8.
Moji drugovi. HS br. 132, 8.
Nepristranost. HS br. 141, 12.
Kad zna sve. HS br. 150, 8.
Barba Osip. HS br. 179, 8.
Bez komentara. HS br. 180, 8.
Ribari. HS br. 188, 8.
Ljudi koji svašta trebaju. HS br. 204, 8.

- Djeca. HS br. 219, 8.
Poezija Ive Lendića. HS br. 222, 9–10.
Nešto solidno. HS br. 233, 8.
Reklama. HS br. 234, 2.
Svatko na svoj račun. HS br. 236, 8.
Taj blaženi tramvaj. HS br. 239, 8.
Papinijeva Storia di Christo na hrv. jeziku. Obzor br. 239, 4.
Mrsko ja. HS br. 242, 8.
Nitko me ne čeka... HS br. 246, 12.
Selidba. HS br. 258, 12.
Vorinta Franje Josipa. HS br. 266, 8.
Prof. dr. Franjo Fancev govori o počecima stare hrv. književnosti. HS br. 295, 17–18.
Hrvatski narodni preporod ili ilirski pokret i njegovi pesnici. Napisal po Mati Ujeviću Štefan Horvath.
Naša domovina [Kalendar], 71–78.
Martin Meršić: Povest katoličanske crkve, Beč 1935. O br. 3, 53.
Imočani i ekonomske prilike u imotskom kotaru. Zadružna svijest br. 3, 52–54.

1937.

- Seljak i književnost. Danica koledar, 36–37.
Atlas. HL br. 77, 8.
Stroj. HL br. 86, 31–32.
Corpus delicti. HL br. 116, 8.
Ilirizam. HP br. 3, 138–139.
Bolesti demokracije. (Bilješka uz XVII. godište »Hrvatskog kola«.) HP br. 3, 142–144.
Istra i Hrid. HP br. 4, 189–190.
Za goli život. HP br. 4, 191–192.
Engleski eseji [V. Kriškovića]. HP br. 5, 230–235.
Omladina na početku XX. stoljeća. Hrvatska revija br. 7, 358–363; br. 8, 405–408.
Prof. don Lovre Katić. Plodan književni i naučni rad jubilarca. HS br. 39, 4–5.
Luka Držiga. HS br. 123, 8.
Povratak. HS br. 128, 8.
Mikulina Sabina. HS br. 178, 8.
Priča o galebu. HS br. 181, 8.
Zamjena. HS br. 246, 8.
Pametno dijete. HS br. 266, 7.
Braća. HS br. 272, 7.
Savremena humoreska o radio-aparatu, atlasu i građanskom ratu u Španiji. Primorske novine, br. 510, 4.
Mračni vidici. Seljačka omladina br. 1, 24–26.

1938.

- Hrvatska narodna pjesmarica. Iz Kačićeva »Razgovora ugodnoga« i narodnih pjesama. Zagreb 1938, str. 167; II. promijenjeno izdanje, Zagreb 1941, str. 165.
Vorinta Franje Josipa. Hrvatska obrana, br. 38, 4–6.
Nitko me ne čeka... Hrvatska obrana br. 50, 4–5.
Neugodno iskustvo. HS br. 29, 7.
Hvala vam, gospojo! HS br. 59, 7.
Moja gošća. HS br. 132, 6.
Kroz Bosnu u tri dana. HS br. 148, 11; br. 156, 7.
Ani je žao. HS br. 160, 7.
Gospodin prosjak. HS br. 184, 7.

Dječji sud ili moderna priča. HS br. 202, 7

1939.

Indeks i antologija. Božidar Magovac: O čemu je pisao Antun Radić. XIX. knjiga sabranih djela Antuna Radića. Izdanje Seljačke Sloge. (Dr Vlatko Maček i Rudolf Herceg). Jutamji list br. 9952, 20.

1940.

Hrvatska enciklopedija svome narodu. – Pokretanje Hrvatske enciklopedije je opće narodni posao. Jutamji list br. 10116, 14.

Hrvatska enciklopedija. Djelo svega hrvatskog naroda. Interview s g. drom Matom Ujevićem, glavnim urednikom. HL br. 82, 40.

Hrvatska enciklopedija [7–14 Ogladni arak Hrvatske enciklopedije]
s.l.s.a. [Zagreb 1940] 2 izdanja.

1941.

Predgovor. HE 1, VIII.–XI.

Amnion. HE 1, 380.

Andrić, N., HE 1, 431–432.

Antologija (opće i grčke). HE 1, 487–489. (Osim dijela palatinska tj. falačka antologija).

Arnold, Đ. (1781–1848), HE 1,

Velika i mala Hrvatska enciklopedija. Mala knjižnica Seljačke sloge, 6, Zagreb 1941, 5–44.

Zanimljivo predavanje dra Mate Ujevića: Značenje Hrvatske enciklopedije. Kako je započeo i kako se provodi najveći dosadašnji kulturni poduhvat kod Hrvata. – Na prvom svesku radilo je 400 suradnika, a proračun Enciklopedije prelazi svotu od 30 milijuna dinara. Jutamji list br. 10459, 14. Ogroman rad na riznici narodnog znanja. Proračun Hrvatske enciklopedije prelazi svotu od 30 milijuna dinara. Sinoćnje zanimivo predavanje g. dra Ujevića u Pučkom sveučilištu. Večer br. 6091, 3.

Prve brazde. Hrvatska čitanka za I. i II. razred srednjih škola. Zagreb 1941, str. 393 (suautori: V. Štefanić i P. Tijan) 2. izdanje, Zagreb 1942, str. 387.

Plodovi srca i uma. Hrvatska književnost od nar. preporoda do danas. (Hrvatska čitanka za više razrede srednjih škola). Zagreb 1941, str. 748; 2. novo i prerađeno izdanje Plodovi srca i uma. Zagreb 1944, str. 252.

Sjetva. Hrvatska čitanka za 3. i 4. razred srednjih škola. Zagreb 1941, str. 536 (suautorstvo: V. Štefanić i P. Tijan).

Azeglio, M. HE 2, 25–26.

Ban, M. HE 2, 183.

Barač, J. HE 2, 216.

Hrvatski izdavački bibliografski zavod. Književni tjednik br. 2, 6.

Hrvatska Bibliografija. Književni tjednik br. 2, 8.

Stan u prizemlju. Književni tjednik br. 2, 14.

1942.

Vremenu usprkos. KT br. 5, 1.

O značenju Književno-umjetničkih domjenaka. Govor upravitelja HIBZ-a dra M. Ujevića u povodu otvorenja I. Književno-umjetničkog domjenka. KT br. 10, 1.

Dr. Nikola Andrić. KT br. 17, 4.

Tako je svršio moj prijatelj. O br. 11, 163.

Život i rad Dra Nikole Andrića. Hrvatska pozomica br. 31, 1–5.

Susret s Jankom Leskovarom. [S portretom]. KT br. 20–21, 1.

Borojević, N. HE 3, 90.

Izdavački rad HIBZ-a. Prosvjetni život br. 6, 283–285.

1943.

Poslovni red Hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda. Zagreb 1943, str. 16.
Đuro Sudeta u: Đ. Sudeta, Proza II. Zagreb 1943, 297–313.
Danilo, I. HE 4, 514.

1944.

Vienac čitateljima. V br. 1, 1–3.
Sudetina Proza. V br. 1, 86–88.
Petar Grgec: Razvoj narodnog pjesništva. V br. 1, 92–93.
Jedini put. V br. 2, 1–7.
Marin Bego, Niz našu obalu. V br. 6–10, 141.
Što smo dali i što ćemo dati. (O radu Hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda.) Hrvatski kru-
goval br. 2, 4.

1945.

Poslovni red Hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda. Zagreb 1945, str. 19.

1947.

Un fonctionnaire des Provinces illyriennes: Domenico-Saldassare Cattani. Annales de l'Institut
Français de Zagreb br. 28–29, 272–279.

1949.

Pomorska enciklopedija [upute urednicima i suradnicima za rad. Zagreb 1949] str. 26.

1952.

Priručnik Leksikografskog zavoda FNRJ. Zagreb 1952, str. 110.

1953.

Enciklopedijska izdanja Leksikografskog zavoda FNRJ. Zagreb [1953] str. 104. (redigirao i uglavnom
napisao – bilješka M. U.)
Dodatak Priručniku Leksikografskog zavoda FNRJ. Zagreb 1953, str. 16.

1954.

Agassiz, L. PE 1, 50.
A larcón, H. PE 1, 63.
Albuquerque, A. PE 1, 71.
Almagro, D. PE 1, 95.
Almeida, F. PE 1, 96.
Alvarado, P. PE 1, 100.
Alvarez, F. PE 1, 100.
Amiot, J. J. M. PE 1, 141.
Argentina (povijest). PE 1, 195–196.
Argonauti. PE 1, 201.

1955.

A. G. Matoš, Misli i pogledi. Zagreb 1955, str. 865, 2. prošireno izdanje D. Jelčić, Zagreb 1988, str. 566.
Almanah. EJ 1, 74.
Andrić, N. EJ 1, 108.
Antologije kod Hrvata. EJ 1, 126–127.
Autobiografije, memoari i uspomene kod Hrvata. EJ 1, 241–242.

Autonomaši EJ 1, 242–243.

Balkan (časopis) EJ 1, 302.

1956.

Bresztyenszky, S. EJ 2, 198–199.

Čuka, J. EJ 2, 615.

1957.

Bibliographie rétrospective des études, des articles et des belles-lettres parus dans la presse périodique Yougoslave (Rpport présenté à la Conférence bibliographique internationale, Varsovie 19–22 septembre 1957). Zagreb 1957, 16.

1958.

Enciklopedije kod Južnih Slavena. EJ 3, 238–240.

Engleska književnost kod Jugoslavena. EJ 3, 245–251. (suautor R. Filipović)

Bibliografski podaci o francuskoj književnosti. EJ 3, 368–377.

Franjevci. EJ 3, 390–392.

Glas Matice hrvatske. EJ 3, 469.

Glasonoša. EJ 3, 473.

Gradišćanski Hrvati. EJ 3, 533–536.

Grič. EJ 3, 622.

Poslovni red Leksikografskog zavoda FNRJ. Zagreb 1958, str. 64 + 2.

1959.

Hranilović, J. EJ 4, 27.

Ivičević, S. EJ 4, 407–408.

1961.

Madžarska historijska bibliografija 1825–67, IV. Historijski zbornik 14, 317–320.

SAD, Iseljenici iz Jugoslavije. PE 7, 181–182.

1962.

Habermann, H. ELU 2, 492.

Haider, K. ELU 2, 495.

Halle, D. ELU 2, 497.

Halle, C. G. ELU 2, 497.

Halle, N. ELU 2, 497.

Hardorff, G. ELU 2, 508.

Hardorff, R. ELU 2, 508.

Hardorff, JT. ELU 2, 508.

Hayez, F. ELU 2, 510.

Hayman, F. ELU 2, 510.

Heem, D(I.) de. ELU 2, 511.

Heem, D(II.) de. ELU 2, 511.

Heem, J. D. de. ELU 2, 511.

Heemskerck, M. van. ELU 2, 512.

Hegedus, I. ELU 2, 512.

Heideloff, F. ŽJ. I. A. ELU 2, 514.

Heideloff, V. W. P. ELU 2, 514.

Heideloff, N. I. W. C. van. ELU 2, 514.

- Helst, B. van der. ELU 2, 522.
Hemessem, J. S. ELU 2, 522.
Herkomer, H., sir. ELU 2, 528.
Herrera, F. de st. ELU 2, 530–531.
Herrera, F. de ml. ELU 2, 531.
Herrera, J. de. ELU 2, 531.
Herterich, L. ELU 2, 531.
Heyden, J. van der. ELU 2, 533–534.
Hildebrand, A. E. R. ELU 2, 535–536.
Hiliard, N. ELU 2, 537.
Hirschvogel, A. ELU 2, 539.
Hobbema, M. ELU 2, 548.
Hogarth, W. ELU 2, 553.
Holbein, H. st. ELU 2, 560–561.
Holbein, A. ELU 2, 561.
Holbein, H. ml. ELU 2, 561–562.
Hollar, V. ELU 2, 563.
Holzel, A. ELU 2, 564.
Hondecoeter, G. C. de. ELU 2, 566.
Hondecoeter, G. G. de. ELU 2, 566.
Hondecoeter, M. de. ELU 2, 566.
Honthorst, G. van. ELU 2, 566–567.
Hooch, P. de. ELU 2, 567.
Hoogenberg, n. ELU 2, 567.
Hoogenberg, F. ELU 2, 567.
Hoogenberg, R. ELU 2, 567.
Hoogenberg, J. ELU 2, 567.
Hoppner, J. ELU 2, 568.
Houdon, J. A. ELU 2, 571–572.
Hunt, A. W. ELU 2, 640.
Hunt, R. M. ELU 2, 640–641.
Hunt, W. H. ELU 2, 641.
Hunt, W. M. ELU 2, 641.
Hynais, V. ELU 2, 644.
Karall, L. EJ 5, 200.
Khuen-Hedervary, K. EJ 5, 244–245.
Klaić, M. EJ 5, 252.
Književne novosti. EJ 5, 277.
Književnik, 1. EJ 5, 277.
Književnik, 2. EJ 5, 277.
Kokot. EJ 5, 288.
Kolo. EJ 5, 292.
Koprive. EJ 5, 308–309.
Kritika. EJ 5,
Kurelac, F. EJ 5, 455–456.
Livadić-Wiesner, B. EJ 5, 545.
Lopašić, D. EJ 5, 552.
Lukšić, A. EJ 5, 564.
Lunaček, V. EJ 5, 564.
Mađarska književnost kod Južnih Slavena. EJ 5, 592–594.

1964.

- Lutanja i susreti u Americi. Ulomci iz dnevnika. Kolo 1964, br. 4, 611–638.
La Hire (La Hyre), Laurent de. ELU 3, 270–271.
Indeks. PE 8, 344–706.

1965.

- Marjanović, M. EJ 6, 20.
Matica Dalmatinska. EJ 6, 44.
Matić, T. EJ 6, 49.
Maver, G. EJ 6, 53.
Medini, M. EJ 6, 66.
Meršić Miloradić, M. EJ 6, 77.
Milčinović, Adela. EJ 6, 108.
Milčinović, A. EJ 6, 108.
Milković, Z. EJ 6, 144.
Mlada Hrvatska 1. EJ 6, 143.
Mlada Hrvatska 2. EJ 6, 143.
Mlada Hrvatska 3. EJ 6, 143.
Mladost. EJ 6, 144.
Narodna starina. EJ 6, 244.
Narodne novine. EJ 6, 244–245.
Narodni list. EJ 6, 245.
Nastavni vjesnik. EJ 6, 261.
Naše gore list. EJ 6, 261.
Nikolić, M. EJ 6, 290.
Nova Evropa. EJ 6, 303.
Novo doba. EJ 6, 316.
Obzor. EJ 6, 369.
Petranović, B. EJ 6, 478.
Praus, J. EJ 6, 581.

1972.

- Agassiz, L. PE 1², 33.
Albuquerque, A. PE 1², 47.
Almeida, F. PE 1², 63.
Argentina (povijest). PE 1², 144–145.
Argonauti. OPE 1², 146–147.

1982.

- Bresztyenszky, S. EJ 2², 420.

1986.

- Franjevci. EJ 4², 260–262.
Glas Matice hrvatske. EJ 4², 400.
Glasonoša. EJ 4², 405.
Grič. EJ 4², 597.